

Здружение за екологија и туризам ЕКОТУРИЗАМ-2016, Охрид

СОЦИО-ЕКОНОМСКА СТУДИЈА ЗА БЕЛЧИШКО БЛАТО

**PROTECTING NATURE FOR
A SUSTAINABLE FUTURE**

IMPROVING THE MANAGEMENT OF PROTECTED AREAS

Funded by the European Union

Министерство за животна средина
и просторно планирање

Empowered lives.
Resilient nations.

Вид на извештај:	Финален извештај
------------------	------------------

Прва верзија доставнеа	17 мај 2019
------------------------	-------------

Доставени коментари:	/
----------------------	---

Финална верзија доставен на:	26 август 2019
------------------------------	----------------

Изработен од:	Жаклина Голчева - експерт
---------------	---------------------------

ЗА ПРОЕКТОТ

Име на проект: "Подобрување на управувањето и одржлива употреба на Белчишко Блато (Сини Вирој)"

Локација: Белчишко Блато (Сини Вирој) општина Дебрца

Здружението за екологија и туризам ЕКОТУРИЗАМ 2016, Охрид е невладина организација основана во 2016 година со мисија за зачувување на биолошката разновидност, притоа обезбедувајќи локалните заедници директно да имаат корист од заштитата на нивните природни живеалишта. Во моментот здружението го спроведува проектот "Подобрување на управувањето и одржливата употреба на Белчишко Блато (Сини Вирој)" (мај 2018 година - септември 2019 година) во рамките на проектот "Подобрување на управувањето со заштитените подрачја" финансиран од ЕУ, а се имплементира од Програмата за развој на Обединетите нации (UNDP), канцеларија во Скопје, во соработка со Министерство за животна средина и просторно планирање

Проектот ќе се заснова на најдобрите практики на ЕУ за заштита и промовирање на алтернативни извори на живот и иницијативи за заштита и зачувување на влажни подрачја, одржливо мониторирање на Белчишко Блато и надзор, едукација за зачувување и континуирано вмрежување, мобилизирање на ресурси и градење на капацитетите на општинските власти на Дебарца и волонтери за долготрајно управување со блатото. Ова ќе се постигне со следното:

- Мониторинг и проценка на клучните видови / живеалишта во Белчишко Блато според со Директивата за живеалишта;
- Вреднување на екосистемските услуги;
- Одржлив развој на екотуризам и рекреативни активности во регионот од Белчишко Блато;
- Развој на мала инфраструктура за поддршка на одржлив туризам;
- Обука за општинските службеници и локалните засегнати чинители и
- Комуникација, едукација и подигнување на јавната свест

СОДРЖИНА:

ЗА ВОДНИТЕ ЖИВЕАЛИШТА	5
ГЕОГРАФСКА ПОЛОЖБА НА ЛОКАЦИЈАТА	9
КЛИМАТСКО-МЕТЕОРОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОДРАЧЈЕТО	10
ГЕОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОДРАЧЈЕТО	11
ТЕКТЕНИКА И СЕИЗМИКА НА ПОДРАЧЈЕТО	13
ХИДРОГРАФИЈА И КВАЛИТЕТ НА ПОВРШИНСКИ ВОДИ ВО ПОДРАЧЈЕТО	16
КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХОТ ВО ПОДРАЧЈЕТО	19
НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ ВО ПОДРАЧЈЕТО	20
КОРИСТЕЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ	23
КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО	27
АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ	28
ЕКОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ	29
ИНФРАСТРУКТУРА СООБРАЌАЈ	33
ИНФРАСТРУКТУРА - ЕЛЕКТРИЧНА МРЕЖА	36
ИНФРАСТРУКТУРА - ВОДОСНАБДУВАЊЕ	35
ТРЕТМАН НА ОТПАД	38
ШУМСКО ЗЕМЈИШТЕ	40
РУДНИ БОГАТСТВА	40
ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО	41
ЕВРОПСКИ ЗЕЛЕН ПОЈАС	47
ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ ЗА БЛАТОТО	47
АНКЕТИ ОД НАСЕЛЕНИЕ	48
СЛИКИ ОД ТЕРЕСКИ ИСТРАЖУВАЊА	55
ЗАКЛУЧОЦИ	55
ЛИТЕРАТУРА	57

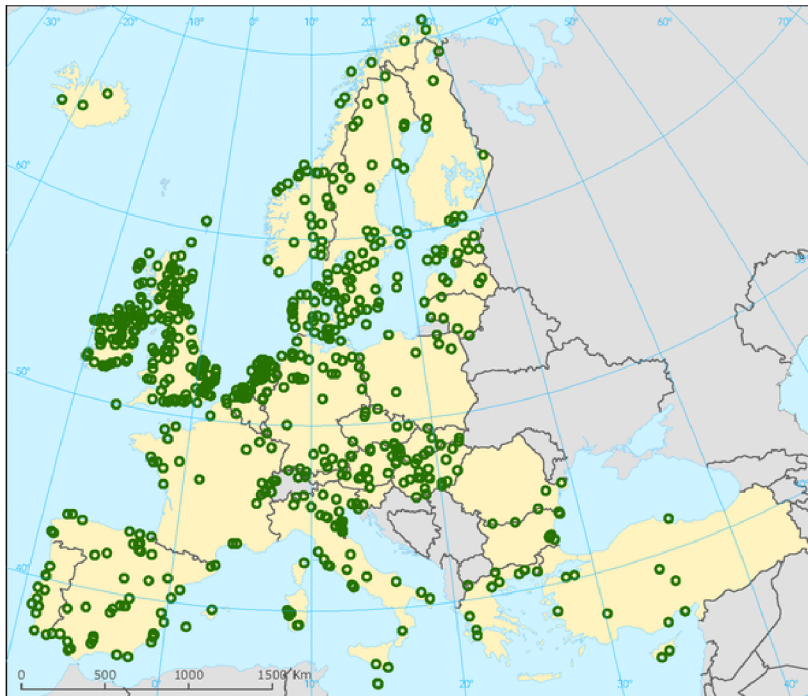
ЗА ВОДНИТЕ ЖИВЕЛИШТА

Мочуриштата претставуваат влажни живеалишта кои опфаќаат плитки стоечки води и подлоги натопени најчесто со слатка вода. Тие можат да бидат природни или вештачки, постојани или привремени, а водата во нив може да биде стоечка или течечка, солена или слатка.

Иако мочуриштата прекриваат само 6% од површината на Земјата, тие се витални за природата и човекот, бидејќи играат улога на сунѓери кои го впиваат вишокот на вода и филтри кои ја пречистуваат водата која поминува од тука. Секое мочуриште претставува единствен екосистем кој обезбедува храна, вода и природно опкружување, како и подрачје за размножување на многу растенија и животни.

Глобално, влажните живеалишта може да се најдат во сите климатски појаси, од тропските предели до тундрата, со исклучок на Антарктикот. Приближно 6% од Земјината површина, што е еднакво на 800 милиони хектари, е покриена со влажни живеалишта. Масовното искористување и исушување на влажните живеалишта и мочуриштата со текот на времето ги довело до исчезнување.

Поради тоа денес постојат повеќе иницијативи и напори за спасување на овие живеалишта. Масовното искористување и исушување на блатата и мочуриштата со текот на времето ги довело пред исчезнување. Со цел да се заштитат овие водни живеалишта постои светска Рамсарската конвенција за водни станишта од меѓународно значење (Ramsar Convention on Wetlands of International Importance) која е воспоставена за да се промовира заштитата на ваквите живеалишта и нивното одржливо искористување и управување.

Рамсар подрачја во ЕУ (извор ЕЕА)

Според Рамсарската дефиниција, во категоријата водни живеалишта спаѓаат: „мочурливи места, бари, тресетишта или води (без разлика дали се природни или вештачки), константно или повремено полни места со вода која може да биде истечна или неистечна, свежа, соленикава или солена, вклучувајќи ги и морските води чија

длабочина за време на плимата не надминува шест метри“. Со други зборови, терминот „водно живеалиште“ опфаќа: извори, потоци, реки и рекички, езера, локви со вода, блата, мочуришта, тресетишта, влажни ливади, поплавени шуми итн.

Понекогаш водните живилишта претставуваат преод помеѓу постојано влажна и главно сува средина. Тогаш тие имаат карактеристики од двата типа на средини, па затоа е тешко да се класифицираат како водни или копнени.

"Мочуриштата обезбедуваат основни услуги за природата и луѓето. Тие обезбедуваат вода за консумирање, не штити од поплави, складирање на јаглерод и други функции со цел да се постигне одржлив развој.

Сепак, мочуриштата се под закана и истите се под закана за да изгубат побрзо од било кој друг екосистем главно поради конверзија на користењето на земјиштето, вода пренасочување и развој на инфраструктурата.

Ве повикувам да преземете акција за зачувување, одржливо користење и враќање на оваа витална важност на екосистемот".

Марта Рохас Урего, генерален секретар од Рамсарската конвенција за мочуриштата

Клучната карактеристика е присуството на вода во подолг временски период, што ги менува почвите, микроорганизмите и растителните и животинските заедници, на начин што тие функционираат поинаку од чисто водните или копнените станишта.

Тие се класифицираат според присуството на вода. Оние кои се повремено плавени се нарекуваат Блата, а оние кои се постојано поплавени се нарекуваат Мочуришта.

Водните живилишта согласно научните истражувања во нив живеат извонредно голем број растителни и животински видови. Взаемните интеракции на овие компоненти резултираат со една од најважните функции што ги поседуваат екосистемите - кружење на материјата и проток на енергијата.

Луѓето ги користат добрата што ги нудат водните станишта на повеќе начини. Влажната и богатата почва со минерали се покажала како многу плодна и луѓето со години наназад ја користат за земјоделски цели. Тие служат како извор на храна, особено преку традиционалниот лов и риболов, а дрвенестата вегетација отсекогаш била користена како извор на енергија (греење). Во поново време, водните живилишта се многу посакувана дестинација за рекреација и туризам и привлекуваат голем број љубители на природата. Тие се од голем интерес за научниците и истражувачите од најразлични области, и претставуваат места со големо културно наследство, затоа што мочуришната почва е многу поволна за зачувување на некои археолошки предмети.

Според сите овие корисни работи што ги нудат овие екосистеми без никакво финансиско вложување во нив, со право им прилега терминот најпродуктивни екосистеми на планетата.

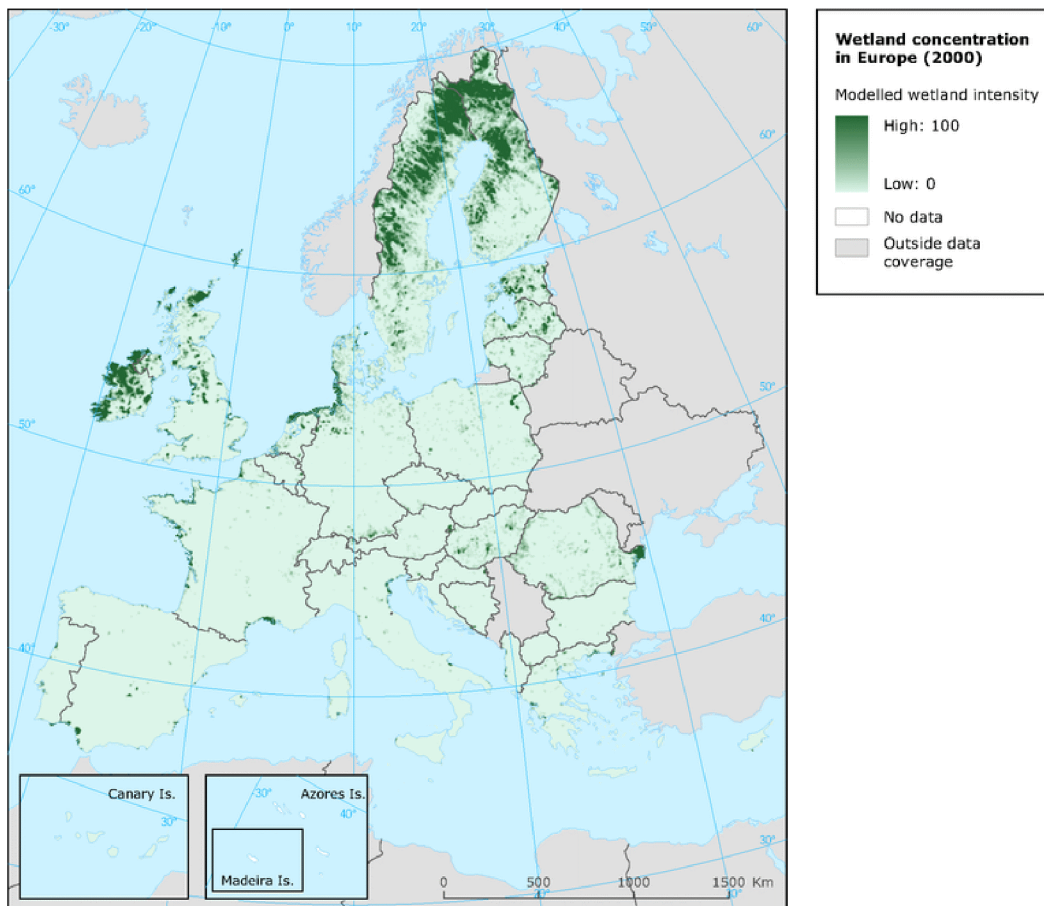
Сето досега наведено покажува дека Блатата особено се погодни за научни истражувања на природните состојби и процеси. Посебно треба да се истакнат можностите за таксономски, фаунистички и еколошки истражувања на недоволно познатите групи. Затоа, Блатото претставува примерок на одреден природен тип и екосистем кој треба да остане во неизменета состојба за следните генерации.

Во ЕУ, мочуриштата претставуваат околу 2% од територија (ETC / BD, 2011). Сепак, поради различните дефиниции и класификации, тоа е многу тешко да се направи да ја

процените точната количина на мочуришта што постојат, има постоеле или биле изгубени.

Во рамките на класификацијата на живеалишта користени во Анекс 1 од Директива за живеалишта (92/43 / ЕЕС), од 229 живеалишта типови, најмалку 80, или речиси 30% може да се дефинираат како мочуриштата според Рамсарската конвенција дефиниција.

Од 2000 година, највисока број на мочуриштата во Европа најдена е во Скандинавија, Ирска, Унгарија, Централна и Северна Обединетото Кралство, Балтичките Републики, Данска и Холандските брегови и Црното Море во Романија брег (делтата на Дунав).

Дистрибуција на мочуришта во ЕУ (извор ЕЕА)

Еден од механизмите и алатките за интегрална заштита на природното наследство, особено на компонентите од биолошката разновидност е воспоставувањето на заштитени подрачја. Во согласност со Законот за заштита на природата, системот на заштитени подрачја се воспоставува заради заштита на биолошката разновидност во рамките на природните живеалишта, процесите кои се случуваат во природата, како и абиотичките карактеристики и пределската разновидност. Со прогласувањето на подрачјето за заштитено, тоа се стекнува со статус на природно наследство.

Врз основа на извршената валоризација на многу различни проекти, **Белчишко Блато** претставува значајно наоѓалиште и живеалиште за повеќе видови цицачи кои се од посебен интерес за зачувување на национално и меѓународно ниво, со што потврдува потребата за заштита на ова подрачје. Меѓутоа, она што недостасува и што треба во најбрзо време да се преземе е да се спроведат пообемни истражувања и мониторинг на значајните видови цицачи за утврдување на статусот на нивните популации (големина,

популационен тренд), искористувањето на просторот од одредени видови, итн. Ова особено се однесува за лилјациите, видрата и шарениот твор.

Треба да се има предвид дека и стратешките документи за просторен развој, како што се Просторниот план на Република Македонија (2004) и Просторниот план за Охридско-преспанскиот регион (2009), исто така, предлагаат стекнување статус на заштитено подрачје за просторот на Белчишко Блато како и идно НАТУРА 2000 подрачје.

Во последно време сè повеќе се истакнува значењето на водните живеалишта од аспект на нивните „екосистемски услуги“ кои можеби го надминуваат нивното значење како простори со исклучително висока биолошка разновидност. Водните живеалишта обезбедуваат природна заштита од поплави и временски непогоди; го подобруваат квалитетот на водите, особено во реките и езерата кои се во тесна врска со нив. акумулираат слатка вода која може да се користи за пиење или за наводнување; пружаат погодни места за мрестење на рибите и размножување на многу други видови од блиски речни и езерски екосистеми, врзуваат големи количества јаглерод и имаат значење во справувањето со климатските промени.

Денес огромни копненоводни површини во Европа се подложени на разни интервенции од страна на човекот. Природните речни корита се канализираат или пренасочуваат за да се градат пловни патишта, додека мочуриштата и шумите покрај нив се во опасност од исчезнување; се градат против-поплавни насипи и брани кои негативно влијаат на хидролошката состојба на водните екосистеми и го намалуваат нивото на подземните води; квалитетот на водата драстично се намалува.

Водите и водните екосистеми денес се под силен антропоген притисок. Тие се загрозени заради намалувањето на нивниот квалитет, но и квантитет заради климатските промени и сè поголемото искористување на вода за пиење, наводнување, енергетиката и индустријата. Намалувањето на квалитетот на водите е резултат на директно загадување (од индустријата, комуналните отпадни води, цврстиот комунален отпад), промени во сливните подрачја на водните екосистеми (деградација на вегетацијата, ерозија, хемиски препарати од земјоделството, депонии) и непочитувањето на биолошкиот минимум при нивно зафаќање и искористување. Покрај тоа, внесувањето алохтони (туѓи) видови, особено риби, била вообичаена пракса во минатото со што се „одомаќени“ голем број инвазивни видови. Потребна е брза и заедничка акција ако сакаме да ги заштитиме.

ГЕОГРАФСКА ПОЛОЖБА НА ЛОКАЦИЈАТА на БЕЛЧИШКО БЛАТО

Локацијата на Белчишко Блато сместена на територијата на општината Дебарца, во близина на селата Белчишта и Ново Село. Општина Дебарца се наоѓа

во

југозападниот дел на Р.Македонија, географски му припаѓа на Охридско-Преспанскиот базен, во шумовитиот предел во општина Дебрца. Општината зафаќа површина од 425 km², односно 1,8 % од површината на земјата. Во состав на општина Дебрца се наоѓаат 30 населени места меѓу кои и Белчишта, како централно место и седиште на општината.

Општина Дебрца е всушност котлински предел кој на запад е ограден со падините на планините Стогово и Караорман, на исток со падините на планините Славеј Планина, Илинска Планина и Плаќенска Планина, додека пак на север е отворена кон Кичевската котлина и областа Копачка, а на југ е отворена кон Охридско-Струшката котлина. Областа Дебрца се дели на две подобласти Горна Дебрца (Кичевски дел) и Долна Дебрца (охридски дел). Низ јужниот дел на областа протекува реката Сатеска.

КЛИМАТСКО-МЕТЕОРОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОДРАЧЈЕТО

Климатските елементи (температура, влажност, инсолација, облачност, врнежи, ветрови, итн.) и климатските фактори влијаат на развојот и егзистенцијата на живиот свет, на целосната активност на човекот и на одредени процеси во природата, како значаен елемент во биосферата. Дистрибуцијата на загадувачките материји, покрај другото зависи и од метеоролошките прилики. Се работи за взаемно дејство, бидејќи загадувачките материји влијаат врз промена на климата. Тоа се манифестира како промени во температурата на воздухот, воздушни струења, облачноста, атмосферски талози, влажност на воздухот, неговите физичко хемиски карактеристики, итн. Во Република Македонија се среќаваат два главни типа на клима: медитерански тип и континентален тип. Оттаму произлегуваат климатските карактеристики и на ова подрачје, ладна и влажна зима, карактеристична за континенталното поднебје и суво и топло лето, кое одговара на медитеранското поднебје. Освен медитеранската и континенталната, во повисоките планински предели е присутна и планинска клима која се одликува со кратки и свежи лета и со прилично студени и средно влажни зими, при што врнежите најчесто се во вид на снег.

Микроклиматските услови на пошироката околина на локацијата произлегуваат од регистрираните параметри за климата на Охридската

котлина, следени во периодот од 1951-1990 год. Оваа котлина која во најголем дел е исполнета со водите на езерото се наоѓа на надморска височина од 790-813 m, каде се чувствуваат влијанијата пред сè на езерото како терморегулатор на околниот воздух, потоа влијанијата на воздушните маси од Јадранското море преку западните превои и продорите на студен воздух во зимските месеци низ долината на Дрим од север. Просечната годишна температура изнесува 16,2 °C, апсолутно минималната температура е -16,6 °C, а апсолутно максималната 36,7 °C.

И покрај термичкото влијание на езерото врз температурата на воздухот, минималните температури се спуштаат до -16,6 °C. Од друга страна, езерото покажува влијание со снижување на температурата на воздухот, во топлиот дел на годината, кога голема количина на топлина се троши за загревање на езерската вода и испарувањето. Во зимски услови значи, езерото е изразит климатски модификатор со затоплувачко влијание, а за снижување на летните температури има влијание и на морската височина на котлината. Климатските карактеристики на регионот на општината се карактеризираат со модифицирана континентална клима, која што е погодна за развој на земјоделското стопанство, особено полјоделството и овоштарството. Регионот на општината се карактеризира со умерено топла летна температура со просек од максимум до 34°C, како и умерено ладни зимски температури со апсолутно минимална температура до минус 17°C.

Во регионот просечно има околу 75 летни денови, односно денови кои имаат максимална дневна температура над 25°C. Просечните годишни врнежи се движат помеѓу 700 и 820 mm/m². Најврнежлив месец е ноември. Карактеристични ветрови се Југот кој дува најчесто во пролет, есен и во текот на зимскиот период и Северот кој дува во текот на целата година. Врнежите во Охридската котлина се условени со медитеранскиот pluviометриски режим. Поголемиот дел од годишните врнежи паѓаат во ладниот дел на годината со максимум во доцна есен, а минимум во летните месеци. Просечната годишна сума на врнежи изнесува 698,3 mm, ноември е најврнежлив со 94,6 mm а најмалку врнежи има во јули просечно 24,9 mm и август 32,8 mm. На ова подрачје владее посебен режим на ветрови условен од влијание на езерото а доминираат ветровите од север, помалку се застапени од југозапад и од југ. Доминантни ветрови се од север, со јачина просечна брзина од 2,4 m/s и максимална брзина од 12,3 m/s. Југозападниот ветар е втор по зачестеност, со просечна годишна брзина од 2,9 m/s и максимална брзина од 18 m/s. На следната слика е дадена розата на ветрови за територијата на општина Дебарца.

Слика - Роза на ветрови, општина Дебарца

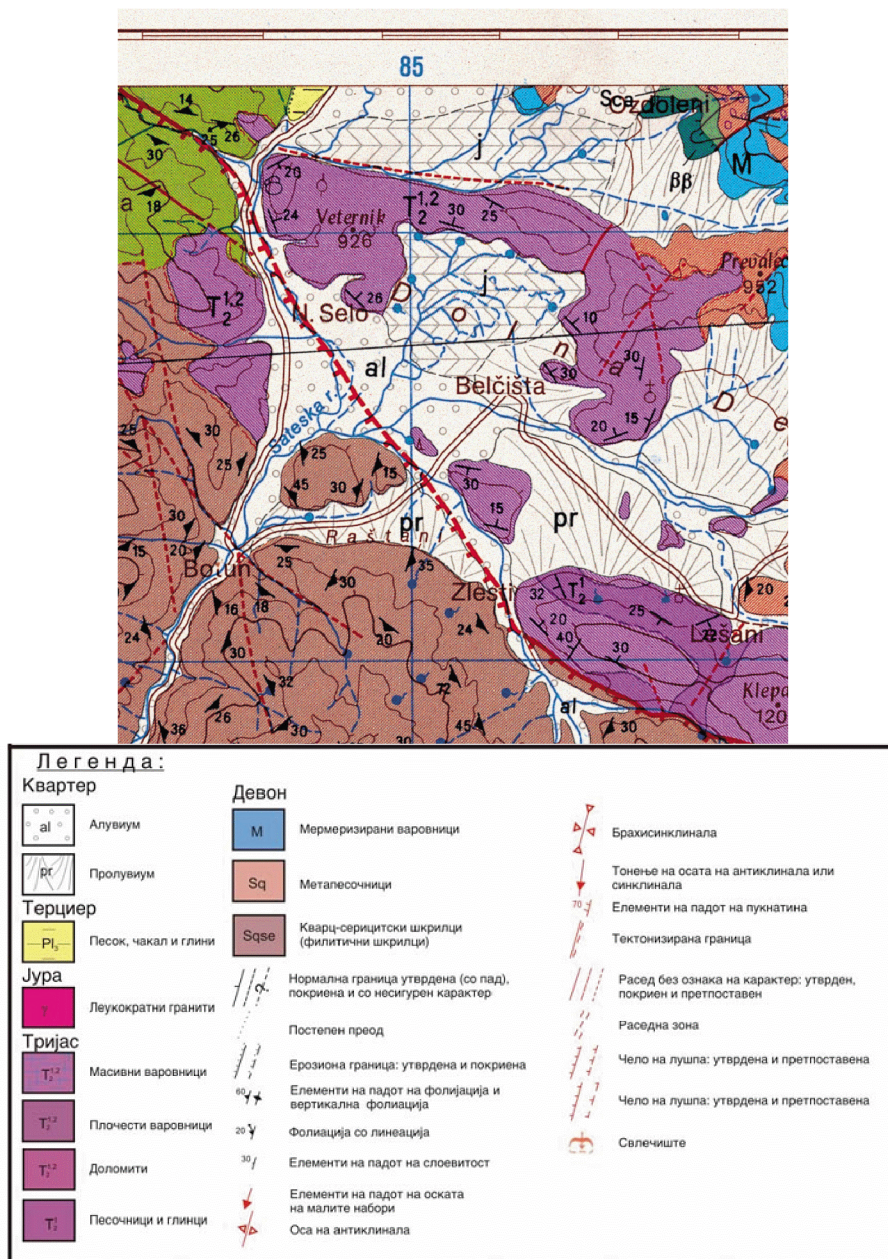

ГЕОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПОДРАЧЈЕТО

Геолошката градба на поширокото подрачје во општината ја чинат доминантно алувијални творби, пролувијални седименти, распространети во рамничарскиот дел. Алувијалните наноси по однос на инженерско-геолошките карактеристики, претставуваат претежно лабилни терени со ниски вредности на физичко-механичките својства. Од регионален геолошки аспект ова подрачје се наоѓа во Западно-македонската геотектонска зона, односно во рамките на Охридскиот неоген басен, во чиј северен обод лежи заливот Дебарца. На ова подрачје во основата на неогените и квартерни седименти лежат тријаски карпи, а на површината на теренот се констатирани езерски и барски седименти кои се таложени во квартерниот период и овде имаат најголемо распространување. Дебелината на неогените наслаги се движи од 50- 100 m, додека езерско-барските наслаги се дебели од 20-30 m, што е докажано со хидрогеолошки дупчења и истите во јужниот обод на Дебарца се препокриени со алувијални и пролувијални седименти. Тријаските карпести маси се претставени со масивни варовници кои во вид на крупна греда со протегање исток-запад ја делат дебарецката котлина на северен и јужен дел. Овие варовници имаат големо простирање во охридскиот басен, од кои најзначајна структура е хорст-синклиналата Галичица и нивната дебелина се цени на околу 500 m.

На северниот раб од Белчишкото Блато, тријаските масивни варовници го градат масивот Габер и во однос на другите тријаски структури, овде се дебели околу 250 m. Варовниците се најчесто сиви по боја, изразито се испукани и карстифицирани. Составени се од карбонатна маса, со ретки единечни зрна и жилички на калцит. Се одликуваат со присуство на богата, разновидна фосилна фауна од алги, гастроподи, ламелибранхијати, ежеви, корали, така на одредени места тие

претставуваат типични органогени варовници. Според детерминираната фауна масивните варовници со својата старост одговараат на анизискиот и ладинскиот кат на среден тријас.

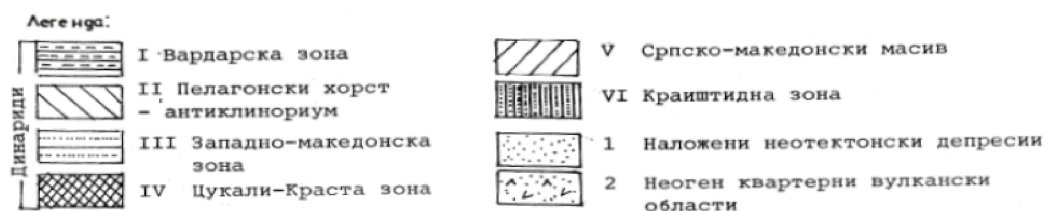
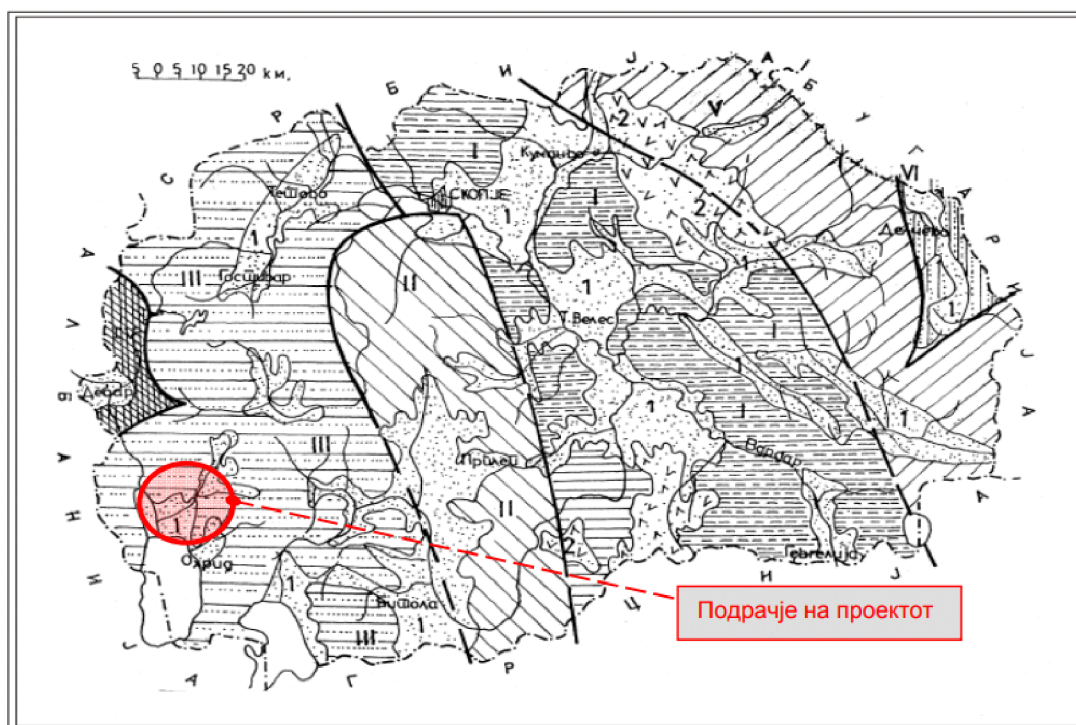

ГЕОЛОШКА МАПА НА РЕГИОНОТ ОД БЛАТОТО

ТЕКТНИКА И СЕИЗМИКА НА ПОДРАЧЈЕТО

Територијата на Р. Северна Македонија претставува мал дел од Балканскиот регион, со површина од 25.713 km², во која се вклучени неколку

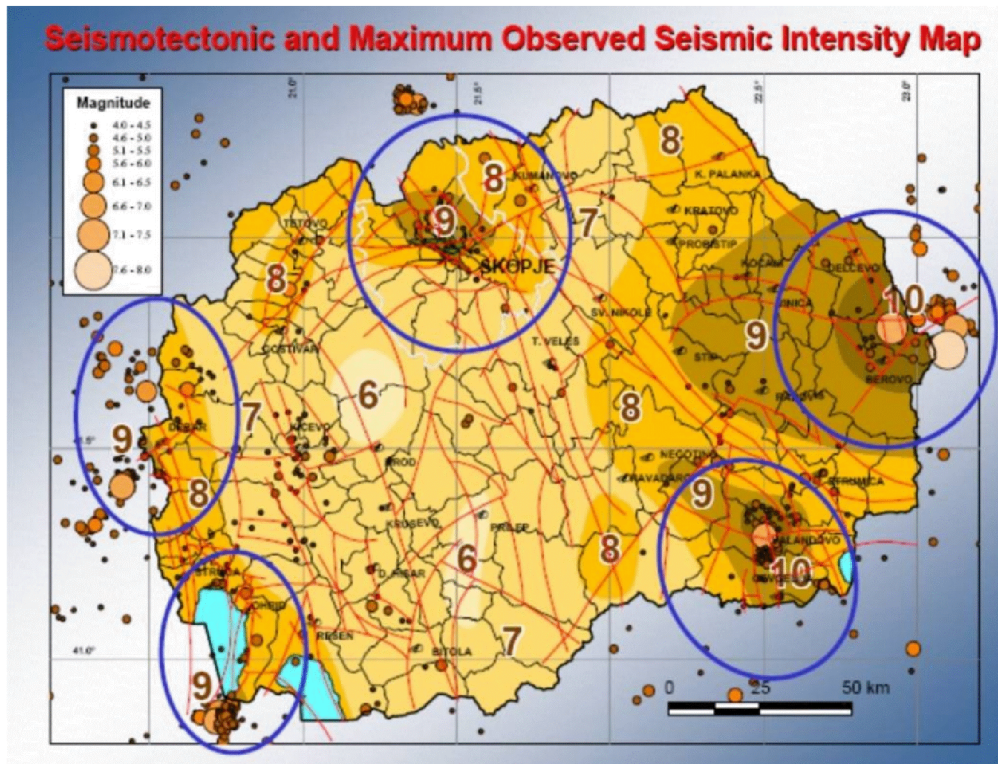
тектонски единици од прв (I) ред од Алпско-Хималајскиот појас. Врз база на постојните принципи за тектонска реонизација, западниот дел на територијата на Р. Македонија, вклучувајќи го и Повардарие (како географски поим), припаѓа на Динаридите-Хелинидите. Источномакедонските планински терени и котлински депресији се сегменти од средишниот Српско-Македонски масив. Долж границата со Р. Бугарија се издвојува посебна зона позната како Краиштинска зона, која припаѓа на Карпато-Балканидите. Во границите на Динаридите-Хелинидите, на територијата на Р. Македонија се издвоени посебни тектонски зони, кои се карактеризираат со свои тектонски елементи и геолошка еволуција: I. Вардарска зона II. Пелагониски хорст-антиклинориум III. Западно-Македонска зона IV. Цукали-Краста зона Во Источна Македонија, во границите на Српско-Македонскиот масив (V), се присутни неколку изолирани блокови (Беласички, Огражденско-Малешевски, Осоговски, Германски и др.) кои се одделени со секундарни неопресии. Краиштинската зона (VI) на територијата на Р. Македонија зазема тесен појас покрај границата со Р. Бугарија, од Берово на југ - до Делчево на север, откаде се шири на територијата на Р. Бугарија кон север. Поширокото подрачје на локацијата на проектот припаѓа на Западно-Македонската зона. Тектонската реонизација на Република Македонија е дадена на следната слика.

Сеизмички услови на подрачјето Регионот што ја опфаќа територијата на Р. Македонија и подрачјата до 100 километри од нејзините граници тектонски припаѓа на Медитеранската орогена област на АлпскоХималајскиот појас. Условена од ваквата тектонска припадност, сеизмичката активност на овој регион е една од најсилните на копнениот дел на Балканскиот полуостров. Во овој регион е релативно честа појавата на катастрофални земјотреси што достигнуаат епицентрален интензитет до X МСК-64 и магнитуда до 7,8 (највисоката досега набљудувана магнитуда на Балканскиот Полуостров). Земјотресите во регионот се претежно плитки ($x \leq 60$ km), при што најголемиот број имаат хипоцентри до 40 km, а најчесто до 20 km. Во текот на времето постои концентрирање на епицентрите на земјотресите во посебни епицентрални подрачја и поврзувањето на овие подрачја во сеизмогени зони. Овие зони, со своите епицентрални подрачја и со сите историски и современи земјотреси случени во нив, ја одредуваат сеизмичноста на разгледуваниот регион на Р.Македонија. Три сеизмогени зони ја дефинираат сеизмичноста на поширокиот регион:

Првата од нив е во правец на протегањето на долината на реката Вардар, зафаќа епицентрални подрачја од Р. Србија, Р. Македонија и Р. Грција, а врзана е со тектонската единица Вардарска зона (дел од Динариди-Хелинидите), поради што во сеизмолошката и сеизмотектонската литература се нарекува Вардарска сеизмогена зона.

Втората сеизмогена зона е врзана со Огражденско-Халкидикиската тектонска зона (голем дел од Српско-Македонскиот масив и извесен дел од Краиштинската зона на Карпато-Балканидите). Оваа сеизмогена зона зафаќа епицентрални подрачја од Р. Србија, Р. Македонија, Р. Бугарија и Р. Грција. Долж поголемиот дел од нејзиниот источен раб лежи долината на реката Струма, и поради тоа се нарекува Струмска сеизмогена зона. Третата сеизмогена зона зафаќа епицентрални подрачја од Р. Србија, Р. Македонија, Р. Албанија и Р. Грција. Во нејзиниот краен североисточен дел се протега долината на реката Бел Дрим, во нејзиниот горен западен дел - долината на реката Црн Дрим и долината на утоката на овие две реки, реката Дрим. Поради ова, оваа сеизмогена зона се нарекува Дримска сеизмогена зона. Според тоа, сеизмичноста на територијата на Р. Македонија и пограничните предели е одредена од трите главни, надолжни сеизмогенни зони (Струмската, Вардарската и Дримската). Поширокото подрачје на локацијата на проектот припаѓа во Дримската зона, и се одликува со слаба до средна сеизмичка активност. Сеизмичката карта на Р. Македонија е дадена на следната слика.

ХИДРОГРАФИЈА И КВАЛИТЕТ НА ПОВРШИНСКИ ВОДИ ВО ПОДРАЧЈЕТО

Блатото припаѓа на територијата на сливовите на реката Сатеска, а во поширок контекст, тоа припаѓа на сливот на Охридско Езеро. Територијата на општина Дебарца се одликува со поголем број водни акумулации, реки и извори. Најголема е реката Сатеска, која зафаќа 39,36 % од вкупната површина на сливот на Охридското Езеро. Сливното подрачје на Сатеска река опфаќа 420 km² и во реонот на општина Дебарца, односно во сливното подрачје на Сатеска река постојат следниве водни тела - Песочанска река (сливно подрачје 46.59 km²), Кочунска река, Мраморска река (сливно подрачје 24.79 km²), Брежанска река, Илинска река, Српница (сливно подрачје 4.85 km²), Злестоска река, Ботунска река и Требенишка река. Не постојат податоци за квалитетот на овие води, освен за квалитетот на водата во Сатеска река. Поројни реки во општина Дебарца се Црна и Слатинска река, кои повремено се чистат, односно се чисти речното корито. Во близина е и поминува Дестовска река. Оваа река нема постојан проток на вода, во текот на поголемиот дел од годината е сува, односно само 3-4 месеци е под вода. Дестовска река претставува собирник на поројни води и води од топење на снегови од повисоките делови. Дестовска река гравитира кон реката Матица, која пак се влева во Сатеска река.

Сатеска река зафаќа 39,36 % од вкупната површина на сливот на Охридско Езеро. Сливното подрачје на Сатеска река се простира северно од Охрид и зафаќа површина од 411,47 km. Поголемиот дел од сливот е со карактер на ридско планинско подрачје. Просечно дневно во Охридското Езеро се вливаат 550.000 m³ вода. Од вкупните количества на ерозивен нанос што се внесуваат во Охридското Езеро, реката Сатеска внесува 38,51%. рН вредноста на водите во Сатеска река изнесува 7.2. Поради користењето на површински води за наводнување на земјоделските површини, водите во Сатеска река се богати со азот и фосфор, со потекло од земјоделските површини и отпадните комунални води од околните населени места, кои преку реката се влеваат во езерото. Сатеска река претставува најголем загадувач на Охридското Езеро, и придонесува за негова забрзана еутрофикација. Како еден од поголемите дефинирани проблеми претставуваат наносите кои годишно ги внесува реката Сатеска (200 милиони m³ вода го носи во езерото). Годишно се продуцира 4.770 m³/km² нанос од прва категорија, односно 2.600 m³/km² од втора категорија. Количините на внесениот нанос од река Сатеска во Охридско езеро се проценуваат на 200.000 m³ годишно. Голем дел од наносите што ги транспортираат водите на Сатеска река се од наталожените наноси во нерегулираните потези на реката узводно од с.Волино: особено е интензивно покренувањето на наталожениот нанос од речното корито, при појава на поголеми води на потегот с. Волино, с.Климештани и с.Ботун-с.Белчишта.

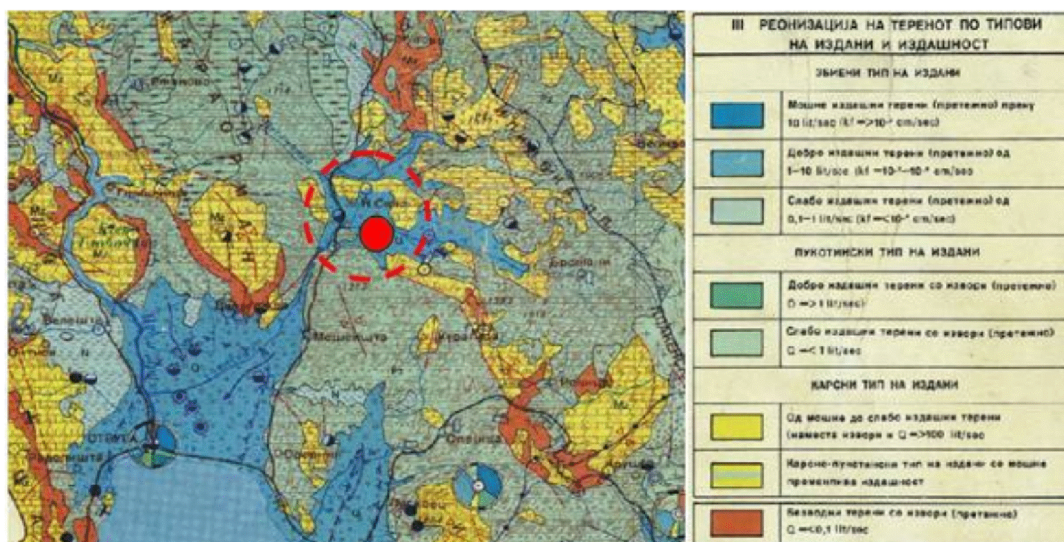
Слатинското езеро кое се наоѓа во непосредна близина на с.Слатино претставува значаен воден ресурс за општина Дебарца. Слатинското езеро е вештачка акумулација, изградена во 1963 година. Се напојува со вода од Мраморечка река и напојувањето е константно. Вкупната количина на вода во езерото изнесува 1.400.000 m³, со висина на браната од 15.5 m. Максималната длабочина на водата е 8 метри, а водното огледало при максимален водостој е со димензии: должина 1.200 метри и ширина 350 метри. Водите од ова езеро се искористуваат за наводнување на земјоделските површини во Слатинско, Издеглавско и Оздоленско поле, вкупна површина од 420 хектари. Езерото е порибено со крап и клен. Овој воден ресурс се користи за спортски риболов. Поради испразнувањето на езерото, кое било направено поради пукањето на браната во февруари 2013 година, езерото останало целосно без вода, со што била уништена целокупната флора и фауна на самото езеро. Со санација на браната во 2017 г., повторно се враќа животот на Слатинското езеро.

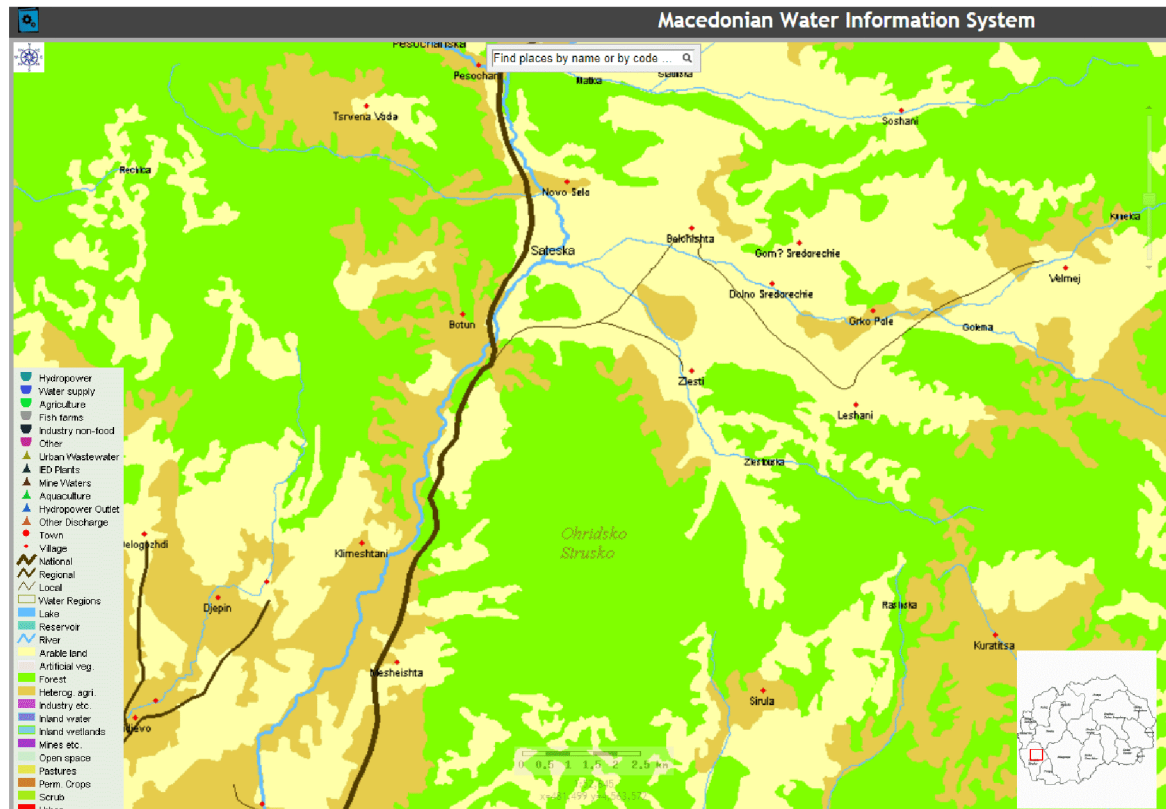
Слатинско езеро

Квалитетот на површински води се следи од страна на Заводот за здравствена заштита, Охрид, но само на Сатеска река, додека пак на другите површински води, следењето се врши инцидентно. Врз основа на мониторингот што се врши од Хидробиолошкиот завод - Охрид, квалитетот на водата во Сатеска река е оптоварен од високите вредности на седиментите кој таа ги носи поради ерозивните процеси. Квалитетот на водата се следи според следниве индикатори: о количината на фосфор во реката изразена во mg/l; о количината на органски материи во реката,

изразена во mg/l; о концентрација на ослободен кислород, изразен во % (проценти); о количина на био-неразградливи материји, изразено во % (проценти). Според Уредбата за категоризација на водотеците, р.Сатеска на потегот од с.Ботун до вливот во Охридско езеро спаѓа во II категорија.

Извадок од хидрогеолошка карта на Р.Македонија за пошироката локација од блатото (1:200.000)

Приказ на Corine 2 и водотеци во пошироката област од блатото

КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХОТ ВО ПОДРАЧЈЕТО

Квалитетот на воздух во општина Дебарца не се следи и не постојат податоци за квалитетот на воздухот врз основа на кој може да се извлечат некои заклучоци. Но, како причини односни можни чинители кои влијаат врз квалитетот на воздухот во општината може да се издвојат: транспортот како локалниот (1856 возила, претежно стари), така и регионалниот и авионскиот преку Аеродромот Охрид и малиот број на индустриските капацитети. Во општината живеат 1.995 семејства од кои 98% како енергенс користат цврсти горива, додека индустриските капацитети ја користат нафтата и нејзините деривати. Вкупните количини на огрев кои годишно се трошат изнесуваат 20.000 m³. Во отсуство на индустриски инсталации и интензивен сообраќај, како и фактот дека просторот околу непосредната локација на проектот има рурален и, може да се заклучи дека амбиентниот воздух во подрачјето е со ненарушен квалитет и без значајно присуство на загадувачки штетни материи.

Биолошка разновидност и карактеристики на пределот во подрачјето Шумски фонд Шумскиот фонд според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми” е составен од горска букова шума која се протега на 5229,88 хектари, потоа подгорска букова шума (92451,85 ha), букова шума (1157 ha), даб горун (11925,85 ha), даб плоскач и цер (3242,82 ha), *Quercus ostpsetum* (42 ha), *Quercus-carpinetum orientalis* (607,5 ha) и бор (28,4 ha).

Просторот на непосредното опкружување на блатото е рурален и делумно урбанизиран и претставува дел од зона на земјоделско - индустриски активности. Во пошироката зона на локацијата се лоцирани резиденцијални објекти, како и стопанско-комерцијални објекти.

НАСЕЛЕНИЕ И ДЕМОГРАФСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ ВО ПОДРАЧЈЕТО

Според последниот попис (2002 година), вкупниот број на жители во општината изнесува 5507 кои живеат во 3582 домаќинства. Според националната припадност на населението, територијата на општина Дебарца е населена претежно со македонскоправославно население и тоа 5354 или (97,22%) и Албанци 153 или (2,78%). Густина на населеност според пописот од 2002 година изнесува за поранешна општина Белчишта 8.1 жители на km², додека за поранешна општина Мешеишта изнесува 50,3 жители на km². Природниот прираст е негативен и изнесува за Белчишта - 543, а за Мешеишта изнесува -108. Стапката на морталитет според пописот од 2002 година изнесува за Белчишта 27.9, додека за Мешеишта 14.9. Преглед на податоците за бројот на домаќинства е даден во следната табела.

Вкупен број на домаќинства 1995

Вкупен број на живеалишта 4355

Извор: Попис на населението, домаќинствата и становите, 2002 година

Миграцијата е еден од значајните чинители за намалување на бројот на жители во сегашната општина Дебарца и миграционото салдо изнесува - 114. Споредбата на податоците за бројот на жителите од претходниот попис од 1994 година во однос на бројот на жителите според последниот попис од 2002 година, укажува на намалување на бројот на жители за 765 или во проценти 12,25%. Ова е од причина што значаен дел од стопанските капацитети се затворени и не работат. Стапката на невработеност изнесува 48%. Особено е забележителна миграцијата помеѓу младата популација со што општината има висок степен на старосна структура на население. Структурата на население по возраст е дадена во следната табела

возрасни групи	0-6	7-11	12-14	15-17	18-24	25-27	28-59	60-64	над 65
%	8.69	9.9	9.3	6.0	9.9	9.3	39.74	6.9	0.27

Вкупното работоспособно население изнесува околу 45 % од вкупното население, а работно активно е околу 65 до 70 % од вкупното население во општината. Најголем дел од населението се занимава со земјоделие, иако според заводот за статистика како доминантна гранка во која се вработени дури 50% од вработените е индустријата, додека пак во земјоделието се евидентирани 14.8 %, во услуги 34,5 % од населението и како непознато е евидентирано 0,7 %. Вкупниот број на вработени лица изнесува 1000, од кои 500 работат во индустријата, бројот на вработените во државниот сектор изнесува 21, додека во приватниот сектор 979.

Бројот на жители по населени места во општина Дебарца е даден во следната табела.

Бр.	Населени места	Број на жители
1	Оровник	440
2	Горенци	316
3	Требеништа	513
4	Белчишта	393
5	Волино	462
6	Мешеишта	779
7	Климештани	57
8	Ботун	227
9	Лешани	484
10	Злести	294
11	Горно Средорече	14
12	Долно Средорече	57
13	Грко Поле	30
14	Велмеј	511
15	Брежани	31
16	Ново Село	68
17	Црвена Вода	23
18	Песочан	95
19	Издеглавје	136
20	Сл. Чифлик	11
21	Слатино	161
22	Оздолени	47
23	Сошани	15
24	Слиово	16
25	Арбиново	26
26	Мраморец	8
27	Турје	17
28	Годивје	92
29	Врбјани	58
30	Лактиње	82

Селото Белчишта влегува во рамките на проширената Општина Дебарца, која настанала со спојување на поранешните општини Белчишта и Мешеишта по новата територијална поделба на Македонија во 2004 година. Во периодот од 1996-2004 година, селото претставувало седиште на некогашната Општина Белчишта.

Изглед на село Белчишта

Во периодот од 1965 до 1996 година, селото се наоѓало во рамките на големата општина Охрид. Во периодот од 1955 до 1965 година, селото било седиште на некогашната Општина Белчишта.

Во периодот 1952-1955, селото било седиште на тогашната Општина Белчишта, во која покрај селото Белчишта, се наоѓале и селата Ботун, Брежани, Велмеј, Горно Средорече, Грко Поле, Долно Средорече, Злести, Лешани, Ново Село, Песочани и Црвена Вода. Во периодот 1950-1952 година, селото Белчишта се наоѓало во некогашната Општина Белчишта, во која влегувале селата Белчишта, Горно Средорече, Долно Средорече и Злести.

Миграцијата е еден од значајните чинители за намалување на бројот на жители во сегашната општина Дебарца и миграционото салдо изнесува - 114. Споредбата на податоците за бројот на жителите од претходниот попис од 1994 година во однос на бројот на жителите според последниот попис од 2002 година, укажува на намалување на бројот на жители за 765 или во проценти 12,25%. Особено е забележителна миграцијата помеѓу младата популација со што општината има висок степен на старосна структура на население.

КОРИСТЕЊЕ НА ЗЕМЈИШТЕ

Во продолжение е даден табеларен преглед на користење на земјиштето во поширокото подрачје во с.Белчишта. Статус на индивидуално земјоделско земјиште во општина Дебарца Табела - Вкупно расположиво земјиште, користено земјоделско земјиште и број на одвоени делови на земјиште

Табела - Вкупно расположиво земјиште, користено земјоделско земјиште и број на одвоени делови на земјиште

Број на индивидуални земјоделски стопанства	Вкупно расположива површина на земјиштето	Користено земјоделско земјиште				Број на одвоени делови на користено земјиште
		вкупно користено земјиште	сопствено земјиште	земено на користење од други	дадено на користење на други	
1976	3009	2554	2118	276	40	8888

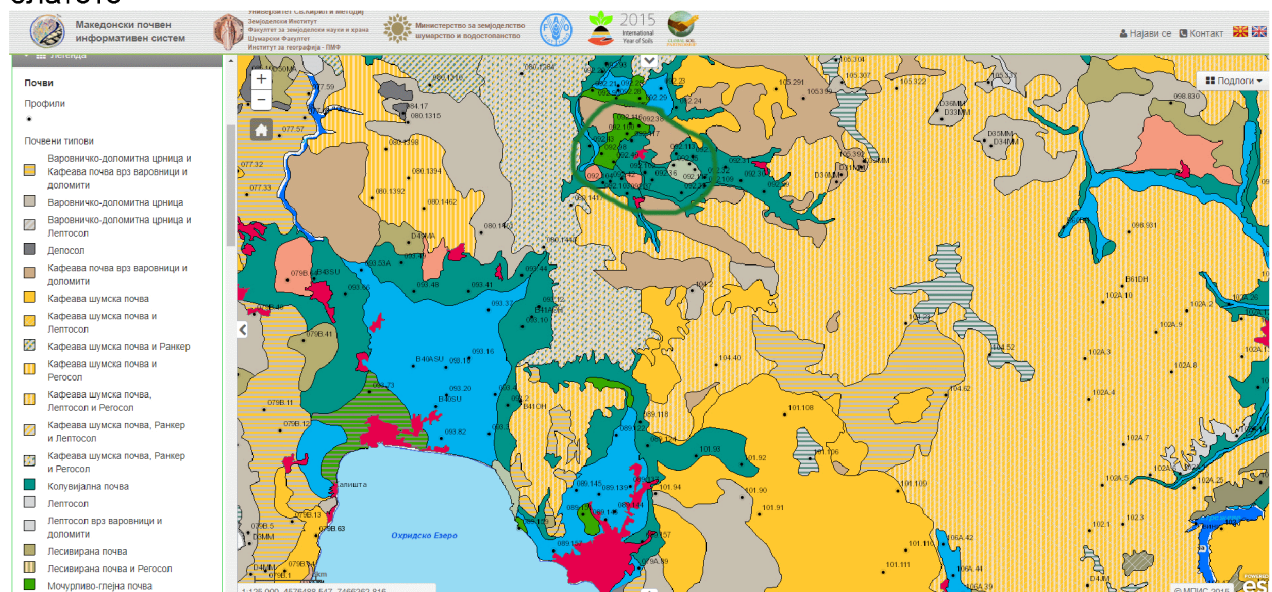
Извор - Попис на земјоделството, 2007

Табела - Површина на користеното земјоделско земјиште по категории

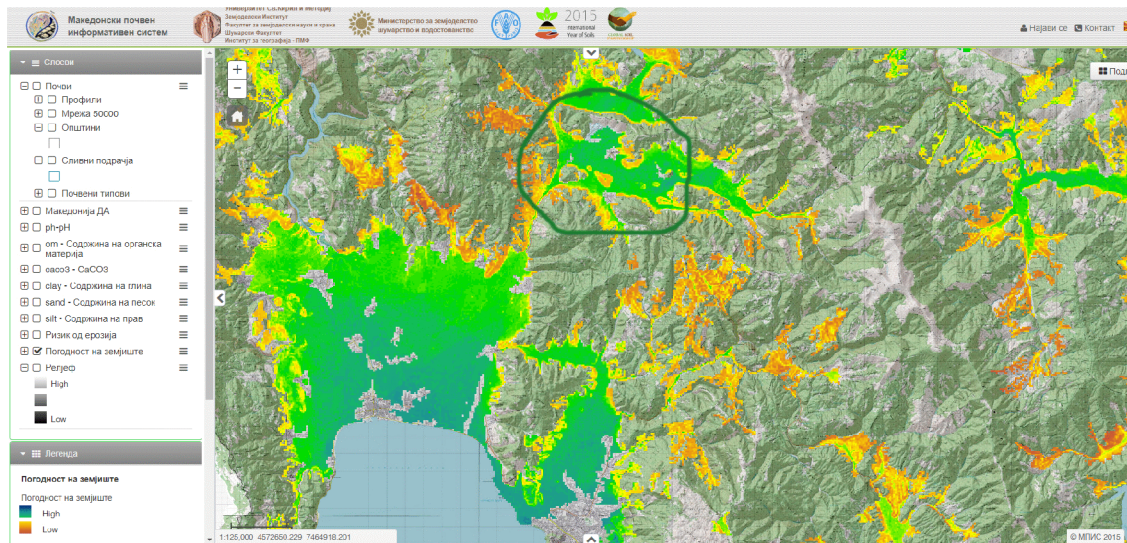
Вкупно	Ораници, бавчи и куќни градини	Ливади	Пасишта	Овоштарници	Лозја	Расадници
2353	1797	254	72	111	120	/

Извор: Попис на земјоделството, 2007

На сликата се претставени Почвени типови на поширокото подрачје од блатото

На сликата е претставена плодноста на земјиштата на поширокото подрачје од блатото

На табелата подолу даден е преглед на производство на поделелски култури во Општина Дебрца, вклучително и регионот од блатото

	Површина по хектар				Производство			
	Засеана		Ожнеана		Вкупно во тони		Килограми по хектар	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Житни растенија								
Пченица	594	650	594	650	1.247	2.080	2.100	3.200
Рж	64	60	64	60	122	180	1.900	3.000
Јачмен	198	210	198	210	376	630	1.900	3.000
Овес	15	20	15	20	26	46	1.700	2.300
Пченка	390	350	390	350	780	700	2.000	2.000
Индустриски растенија								
Тутун	7	8	7	8	17	16	2.400	2.000
Градинарски растенија								
Компир	170	180	170	180	850	1.890	5.000	10.500
Кромид	29	25	29	25	102	88	3.500	3.500
Лук	10	7	10	7	24	18	2.400	2.800
Грав-чист посев	55	60	55	60	3	24	220	400
Грашок-зрно	15	15	15	15	9	9	600	600
Зелка	26	25	26	25	260	250	10.000	10.000
Домати	35	35	35	35	168	168	4.800	4.800
Пиперки	70	70	70	70	203	210	2.900	3.000
Краставици	9	8	9	8	23	20	2.500	2.500

Извор: Статистички билтен : Полјоделство , овоштарство , лозарство ,2007 /2008 ДЗС/Обработка МАТТО

На табелата подолу даден е преглед производство на овошни култури во Општина Дебрца, вклучително и регионот од блатото

	Број на стебла(Пенушки)				Производство			
	Вкупно		Ронди		Вкупно во тони		Кг по стебло(Пенушки)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Број на овошни стебла и Производство на овошје								
Цреши	7.650	7.700	7.390	7.400	281	296	38	40
Вишни	4.250	4.400	4.250	4.300	85	86	20	20
Кајсии	232	300	226	230	5	2	20	10
Дуњи	164	180	156	164	2	2	12	14
Јаболка	169.800	170.000	159.000	160.000	5.088	5.120	32	32
Круши	2.630	2.300	2.580	2.700	67	68	26	25
Сливи	43.100	44.000	38.200	39.000	840	897	22	23
Праски	1.140	1.300	1.130	1.200	16	18	14	15
Ореви	1.944	2.000	1.924	1.900	48	49	25	26

Извор: Статистички билтен : Полјоделство , овоштарство ,лозарство ,2007 / 2008ДЗС/Обработка МАТТО

На табелата подолу даден е преглед на производство на пенушки и лозје култури во Општина Дебарца, вклучително и регионот од блатото

	Број на стебла(Пенушки)						Производство				Преработено грозје од сопствено производство, тони		Производство на вино во илјади литри	
	Родна површина хектари		Вкупно		Ронди		Вкупно во тони		Кг по стебло(Пенушки)					
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Лозја	131	131	629	629	604	604	1.692	1.912	3	3	1.387	1.405	7	7

Извор: Статистички билтен : Полјоделство , овоштарство ,лозарство ,2007 / 2008ДЗС/Обработка МАТТО

На табелата подолу даден е преглед на земјоделски површини по категорија на користење во Општина Дебарца, вклучително и регионот од блатото

Во хектари		Обработлива површина						Учество на обработлива површина во земјоделска површина во %
	Земјоделска површина	Вкупно	Ораници и бавчи	Овошни градини	Лозја	Ливади	Пасишта	
2007								
Вкупно, Република Македонија	1.077.235	526.477	431.608	13.400	22.665	58.804	549.860	48,9%
Општина Дебарца	13.329	10.571	9.422	272	137	740	2.758	79,3%
Учество на општина Дебарца во вкупно.	1.2%	2.0%	2.2%	2.0%	0.6%	1.3%	0.5%	-
2008								
Вкупно, Република Македонија	1.064.389	521.193	423.647	13.916	22.401	61.229	542.478	48.9%
Општина Дебарца	13.983	10.418	8.706	921	8	783	3.565	74.5%
Учество на општина Дебарца во вкупно.	1.3%	2%	2.06%	6.6%	0,04	1.3%	0.6%	-

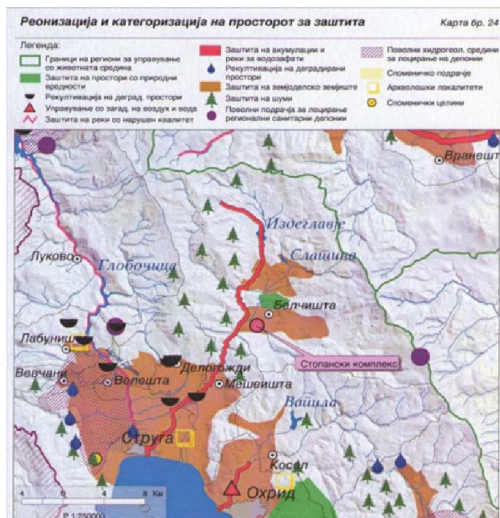
Извор: Статистички билтен : Полјоделство , овоштарство ,лозарство ,2007 /2008 ДЗС/Обработка на МАТТО

Согласно Просторниот план на Охридско-преспанскиот регион преставерна е тематска карта за користење на земјиштето и (2) реонизација и категоризација на просторот за заштита.

Слика -Користење на земјиште
(проекција до 2020 год.)

Слика -Реонизација на просторот за
заштита

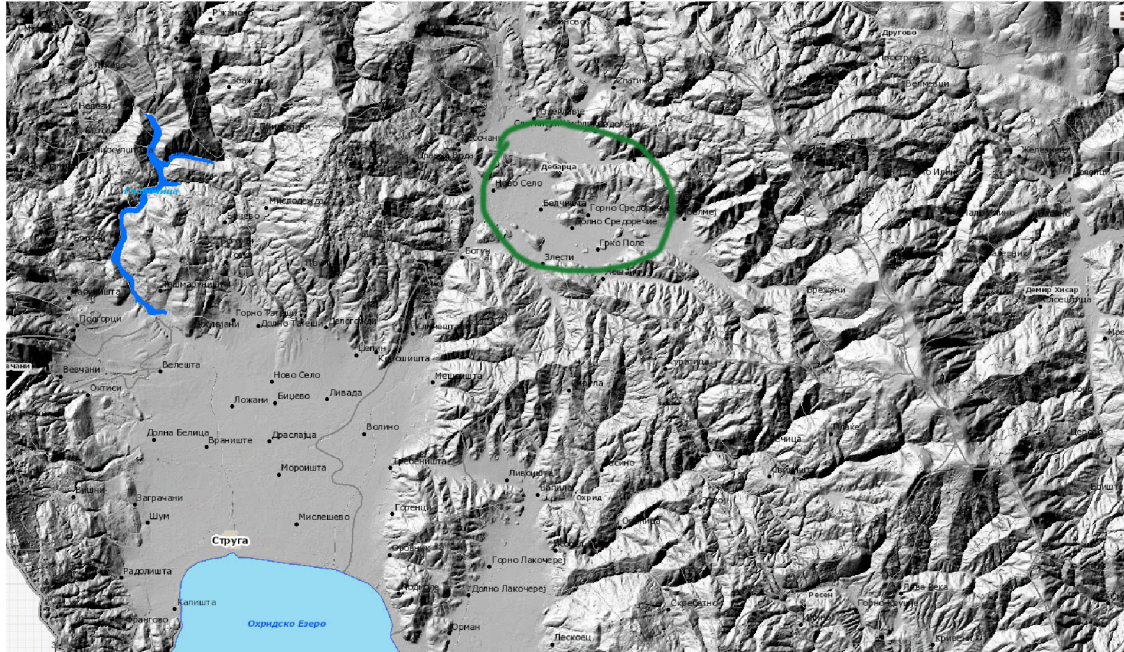

Во Општина Дебрца постојат добри природни услови за развој на земјоделството, сточарството, шумарството и рибарството. Вкупната аграрна површина во општина Дебрца изнесува 23.627 ha, од кои околу 88% е во индивидуален сектор, а 12% е во општествен сектор. Од неа под обработливо земјиште подпаѓаат 10.303 ha или 43,60%, пасиштата завземаат површина од 3.844 ha или 16,27%, додека под шуми е површина од 9.480 ha или 40,13%. Постојните индустриски капацитети вработуваат околу 30% од активното население во општината што укажува на релативно значајното учество на оваа дејност во вкупниот општествено економски развој на општината. Економските показатели укажуваат на релативно лоша економска состојба во општината и мнозинството од жителите остваруваат приходи само од земјоделие. Постојат големиможности за развој на еко туризмот кои не се искористени.

Земјоделието представува основна стопанска дејност за егзистенцијата на населението на просторот на општината, но поради недоволната развиеност на земјоделството не се остварени некои позабележителни резултати. Процентот на население кое се занимава со земјоделие изнесува 14,8% според заводот за статистика на Македонија.

Вкупното работоспособно население изнесува околу 45 % од вкупното население, а работно активно е околу 65 до 70 % од вкупното население во општината.(извор на податоци: Генерален урбанистички план Белчишта (2002-2007 г.), Елаборат за општествена и економска оправданост за опстанок и развој на Општина Мешеишта). Најголем дел

од населението се занимава со земјоделие, иако според заводот за статистика како доминантна гранка во која се вработени дури 50% од вработените е индустријата, додека во земјоделието се евидентирани 14.8%, во услуги 34,5 % од населението и како непознато е евидентирано 0,7%.

Релјеф на поширокото подрачје каде се наоѓа блатото

Вкупниот број на вработени лица изнесува 1000, од кои 500 работат во индустријата, бројот на вработените во државниот сектор изнесува 21, додека во приватниот сектор 979. Во Дебарца социјална помош примаат 100 домаќинства односно 250 лица, податок добиен од Центар за социјални грижи во Охрид.

КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата, за потребите на Просторниот план на РМ, има изготвено Експертен елаборат за заштита на недвижното културно наследство, во кој е даден Инвентар на недвижно културно наследство од посебно значење. Инвентарот содржи список на регистрирани и евидентирани недвижни културни добра, што подразбира список на недвижни предмети за кои основано се претпоставува дека имаат споменично својство. Тоа се археолошки локалитети, цркви, манастири, џамии, безистени, кули, саат кули и други споменици. Подрачјето кое се припаѓа на Охридскиот регион и според Просторниот план

на Охридско - преспанскиот регион, врз база на заштитноконзерваторски основи, утврдено е значајно културно наследство:

- Спомен бисти регистрирани со решение: 1. Куќа со спомен плоча с.Белчишта
2. Основно училиште с.Белчишта 3. Монументален споменик на слободата, с.Белчишта - Незаштитени археолошки локалитет кои треба да бидат валоризирани: 1. Арх.локалитет "Катуништа", с.Белчишта, среден век, населба и црква со некропола 2. Арх.локалитет "Св.Атанасија", с.Белчишта, среден век, црква 3. Арх.локалитет "Св.Василиј", с.Белчишта, развиен среден век, црква 4. Арх.локалитет "Св.Јован", с.Белчишта, среден век, црква и некропола

АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ

На подрачјето на општината Дебрца постојат повеќе археолошки локалитети:

- Археолошки локалитет Требенишка Некропола, Горенци, 8-4 век п.н.е. (откриени се златните посмртни маски);
- Археолошки локалитет Требенишко Кале, Требеништа, антички период;
- Археолошки локалитет Зла страна, Горно Средорече, неолит;
- Археолошки локалитет Кутлина, Велмеј, неолит до 6-ти век;
- Археолошки локалитет Сува Чешма, Три Челусти и Вртулка, Горенци, 8-4 век.п.н.е.;
- Археолошки локалитет Черепец, Годивје;
- Пештера Јаорец, Велмеј, трага од првобитни заедници.

Влез во пештерата Јаорец

Се претпоставува дека во рамките на Климентовата Епископија Велика (Дрембича) припаѓала и сегашната територија на Дебрца. Потврда за тоа се археолошките остатоци од триесетина раносредновековни словенски цркви и манастири.

ЕКОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Општина Дебрца претставува добра средина за индустриски развој. Поради својата местоположба и добро развиена инфраструктура: струја, водовод, телефонска мрежа, локални патишта, близината на градот Охрид, Од индустриските капацитети кои што се лоцирани на територијата на општината Дебрца се : ДООЕЛ "МАКИТЕЛ", Ново Село, фабрика за електромотори, генератори и трансформатори, , ДОО "Рудник" - Велмеј (рудник за травертин), ДООЕЛ "МИЛКУЗ", Белчишта, фабрика за производство на радијатори и котли за централно греење, мелница и пекарница "Илинче" - Мешеишта, "Жабет" - с. Оровник, текстилна индустрија), Месна индустрија - с. Климештани, живинарска фарма "Бастум", с. Мешеишта, ДОО "Кинг Филд", фабрика за одгледување зачински ароматични и лековити растенија и растенија за употреба во фармацијата, лоцирана меѓу с. Ботун и с. Ново Село и други.

Општината има потенцијал за развој на производството на еколошка храна и еколошки туризам, со оглед дека спаѓа во еколошки незагадени

области. Постојењето на Слатинското езеро, со површина од 0,3 km² е значаен потенцијал за развој на еколошкиот туризам.

Со оглед на тоа дека нема други статистички податоци за економски развој за општина Дебрца во предвид на оваа анализа земени се информации и податоци за Југозападниот плански регион.

Југозападниот плански регион е еден од понеразвиените региони во државата согласно придонесот во вкупниот бруто домашен производ на национално ниво, износот на БДП по глава жител и самата одлука за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот од 2013 до 2017 година. Имено, согласно податоците од Државниот завод за статистика за 2011 година, Југозападниот плански регион учествува во структурата на националниот БДП со 7.8%, или износ од 35.942,00 милиони денари.

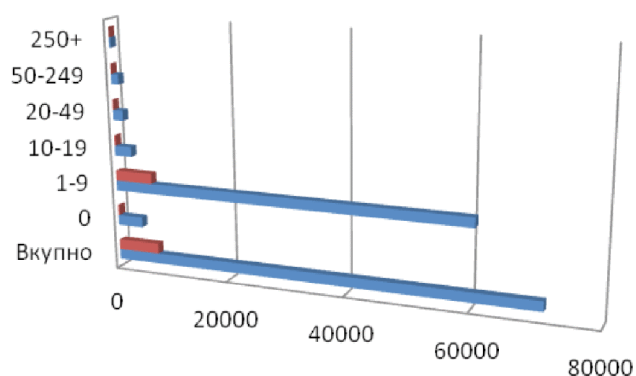
БДП на ниво на Југозападниот плански регион, 2008-2011

година	Бруто домашен производ во милиони денари	Учество во БДП на ниво на Република Македонија (%)
2008	33492	8.1
2009	31136	7.6
2010	34514	8
2011	35942	7.8

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија

Индексот на БДП по глава жител во 2011 година изнесува 72.6, и споредено со претходните неколку години истиот не бележи поголеми отстапки. Загрижувачки тренд кој е евидентен е стагнацијата на бруто домашниот производ (вкупен и по глава жител), односно овој Регион се вбројува во неколкуте (заедно со Пелагонискиот и Полошкиот плански регион) кои покажуваат мали ослицилации во движењето на БДП по жител (без соодветен нагорен тренд) во периодот 2008-2012 година.

Југозападниот плански регион има високо учество во распределбата на средства за поттикнување рамномерен регионален развој, согласно Одлуката за класификација на планските региони според степенот на развиеност за периодот од 2013 до 2017 година (Сл. Весник 88/2013). Имено, на Југозападниот плански регион му следуваат 13.3% од вкупните средства, што како процент е понизок само од оној на Вардарскиот и Североисточниот плански регион. Во Одлуката, утврдено е дека развојниот индекс изнесува 81.4, додека економско-социјалниот индекс изнесува 97.7. Во однос на бројот на активни деловни субјекти, во Југозападниот плански регион делуваат нешто повеќе е од 10% од сите деловни субјекти во државата. Анализирајќи и го периодот 2011-2013 нема големи отстапки во бројот на претпријатија, независно од нивната големина. На графиконот подолу, прикажан е бројот на активни деловни субјекти во 2013 година, согласно нивната големина.

	Вкупно	0	1-9	10-19	20-49	50-249	250+
■ Југозападен регион	7219	284	6433	241	151	103	7
■ Република Македонија	71290	4415	60599	2989	1787	1291	209

Бројот на активни деловни субјекти во 2013 година, согласно нивната големина.

Интересно е да се забележи дека Југозападниот плански регион бележи позначителни промени во бројот на претпријатија, односно се вбројува меѓу регионите со поголем број на новосоздадени (10.63% од вкупниот број на новосоздадени субјекти), но и згаснати претпријатија (10.86% вкупниот број на згаснати субјекти).

Според стапката на невработеност, Југозападниот плански регион се наоѓа на претпоследно место (единствено стапката на невработеност е повисока во Североисточниот плански регион). Во однос на половата структура, стапката на невработеност е поголема кај жените во однос на мажите. Дополнително, и во урбаниот и во руралниот дел на Регионот, согласно податоците од 2013 година, нема поголеми разлики во стапката на невработеност. Ова е всушност прва година каде разликите Меѓу у овие два дела на Регионот се минимални, во претходните две години невработеноста била значително поголема во руралниот дел, отколку во урбаниот.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Работоспособно население (лица)	176191	176580	178136	179157	181650	182000
Стапка на активност	55.5	55.8	55.5	56.7	56.2	56.2
Стапка на вработеност	33.7	37.5	36.5	32.4	32.4	35.6
Стапка на невработеност	39.3	32.7	34.3	42.8	42.3	36.7

Стапка на активност на населението во Југозападниот плански регион на возраст од 15 години и повеќе *Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија*

Подолу е прикажана табела со податоци за половата структура и просторната разместеност во однос на стапката на невработеност.

Евидентно е дека во секој од индикаторите, стапката на невработеност во Југозападниот плански регион е далеку над просекот на државно ниво.

	Република Македонија	Југозападен плански регион
Вкупно	29	36.7
мажи	29	34.2
жени	29	40.5
Урбан дел	30.6	37.1
мажи	30.8	35.1
жени	30.4	39.8
Рурален дел	26.7	36.3
мажи	26.7	33.4
жени	26.6	41.3

Стапка на невработеност на ниво на Југозападниот плански регион и Република Македонија (%)

Продуктивноста на трудот во Југозападниот плански регион бележи нагорен тренд во последните неколку години. Имено, во периодот 2009-2011, истата е зголемена за преку 30%. Само како споредба, на ниво на Република Македонија

Бројот на дипломирани студенти по години во Регионот, споредено со просекот за цела Македонија е прикажан во следната табела. И бројот на дипломирани студенти има тенденција на опаѓање покрај предностите наведени погоре што ги нудат дисперзираните студии.

Број на дипломирани студенти	2010	2011	2012
Република Македонија	9.807	9.707	10.210
Југозападен плански регион	1029	950	844

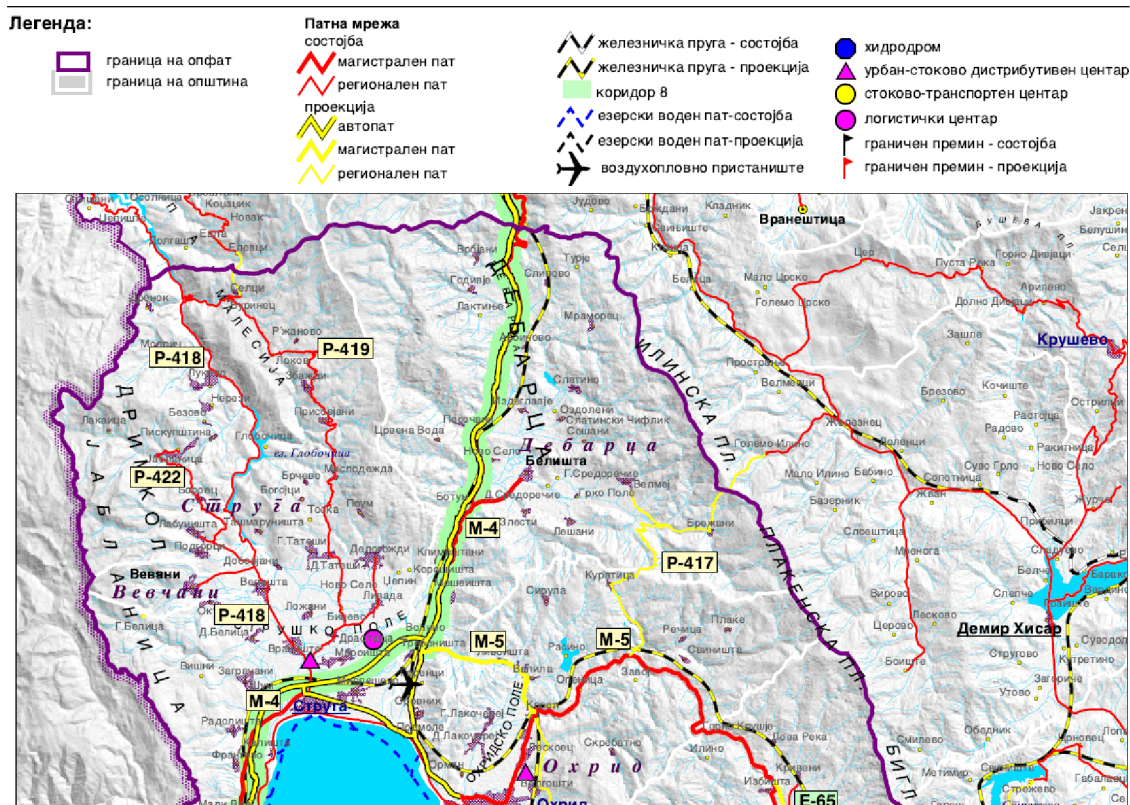
ИНФРАСТРУКТУРА

СООБРАЌАЈ

Општината Дебрца има сообраќајна мрежа која и овозможува посебни поволности за развој на туризмот. Постоењето на аеродромот, магистралниот пат кој поминува низ општината, овозможуваат брз пристап до општината. Низ територијата на општина Дебарца поминува еден од најзначајните магистрални патишта - пат од регионално и меѓународно значење Скопје-Охрид-Албанија (М4, коридор 8) со должина од 20 км кој е во добра состојба. Во тек е и изградба на автопатот Охрид - Кичево, кој се очекува да биде комплетно завршен во 2021 г.

Општината спаѓа во категоријата на незагадени и еколошки чисти региони, освен во делот на водите, заради постоење на септички јами односно непостоење на канализациона мрежа.

Карта: A2110813

Сообраќајна инфраструктура согласно Просторен план за Охридско-преспански регион

ЕЛЕКТРИЧНА МРЕЖА

Сите села во општина Дебрца се електрифицирани и обезбедени со јавно (улично) осветлување. На подрачјето на општината се наоѓа и ХЕ Песочани, со годишно производство 13,0 GWh.

Низ територијата на општината од електропреносната и дистрибутивната мрежа поминува 35 kV вод Струга-Мешеишта-Песочан. Од трафостаниците во општината на 110 kV напонско ниво се: Мешеишта (2,5 MVA) и Песочани (2,5 MVA).

Заради раширеноста на населените места, поедини изводи на нисконапонската мрежа од 10 kV трафостаниците се долги што доведува до зголемени загуби и падови на напон кај потрошувачите. Имајќи ги во предвид идните потреби од електрична енергија и можностите за производство на електрична енергија во општината се планира изградба на уште една ХЕЦ, во месноста Радомирово, на реката Песочанка, како и замена на јавното улично осветлување со штедливи ЛЕД светилки.

ВОДОСНАБДУВАЊЕ

Во општината 90 % од населението е обезбедено со здрава вода за пиење преку локалните или регионалните водоснабдителни системи, кои со вода се снабдуваат од извори или локални бунари. Во текот на летните месеци се јавува недостаток од вода за пиење во 5 селски населби, пред се поради недоволниот капацитет на резервоарите. Вкупната потрошена вода на годишно ниво изнесува 136.080 м³. Водоснабдувањето во општината Дебрца по населени места е како што следува:

- Арбиново се снабдува со вода од изворот “Козјалак”, со издашност од 3л/сек, кој се наоѓа на кота од 840 m надморска висина, со резерварски простор од 50 m³ зафатнина. На водоводот се приклучени 76 домаќинства, изграден од хидропластични црева со постојана контрола на квалитетот на водата.
- Ботун се снабдува со вода од изворот “Бела вода”, со издашност од 4,5 l/s и резерварски простор со зафатнина од 100 m³. На водоводот се приклучени 126 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки. Дополнително населеното место е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем, кој зафаќа вода од извори на планината Караорман;
- Брежани, водоснабдувањето е решено со зафаќање на изворските води со издашност од 2 l/s и располага со резерварски простор од 60 m³. Ова населено место располага и со селска чешма. На водоводот се приклучени 33 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки.
- Велмеј, водоснабдувањето е решено со зафаќање на вода од изворите “Бучлица”, со 2,8 l/s и 1100 m надморска висина локација на изворот и изворот “Белигарец”, со издашност од 1,8 l/s, кој се наоѓа на 860 m надморска височина. Зафатнината на резервоарскиот простор

изнесува 165 m³. На водоводот се приклучени 198 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата.

- Годивје ги зафаќа водите на изворот “Гроф”, со издашност од 1 l/s и резервоарски простор од 120 m³ зафатнина. На водоводот се приклучени 124 домаќинства, изграден од хидропластични црева со постојана контрола на квалитетот на водата.

- Горно Средорече, е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем “Караорман”, користи резервоарски простор од 60 m³ кој се наоѓа на 827 m надморска висина. На водоводот се приклучени 100 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки се врши постојана контрола на квалитетот на водата.

- Грко поле е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем “Караорман”.

- Долно Средоречје, е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем “Караорман”, користи резервоарски простор со зафатнина од 60 m³ на надморска висина од 827 m.

- Злести, водоснабдувањето е решено преку зафаќање на водата од изворот на реката Лешанска река, со издашност од 10 l/s и резервоар со зафатнина од 100 m³. На водоводот се приклучени 112 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, нема постојана контрола на квалитетот на водата.

- Издеглавје, водоснабдувањето е решено со изградба на пумпна станица со која се зафаќа водата од изворот “Гркоец”, со притисок од 4,1 бари, на надморска висина од 817 m и резервоарски простор од 100 m³ на надморска висина од 858 m. На водоводот се приклучени 86 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата.

- Лактиње зафаќа вода од изворот “Корина вода”, со издашност од 3,3 l/s и надморска висина од 1276,7 m и зафатнина на резервоарскиот простор од 100 m³ и надморска висина од 1026 m. На водоводот се приклучени 102 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, нема постојана контрола на квалитетот на водата.

- Лешани зафаќа вода од изворот “Пија”, со издашност од 1,5 l/s, со зафатнина на резервоарски простор од 200 m³ и надморска висина од 862 m. На водоводот се приклучени 165 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки нема постојана контрола на квалитетот на водата. Дополнително населеното место е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем “Караорман”.

- Мраморец, нема водовод. Започнати се активности за негова изградба.

- Ново Село е поврзано на регионалниот водоснабдителен систем “Караорман”, со резервоарски простор со зафатнина од 60 m³ на 825 m надморска висина.

- Оздолени зафаќа вода од изворот “Клајнец”, со издашност од 1,5 l/s на надморска висина од 860 m и резервоарски простор со зафатнина од

60 m³ на надморска висина од 943 m³. На водоводот се приклучени 70 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки.

- Песочани има локален водовод кој ја зафаќа водата на изворот “Селиште”, со издашност од 10 l/s и резерварски простор од 100 m³. На водоводот се приклучени 96 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки .

- Слатински чифлик нема водовод.

- Сливово ги зафаќа водите од изворот “Студена чешма”, со издашност од 1 l/s и резервоарски простор со зафатнина од 100 m³. На водоводот се приклучени 65 домаќинства, изграден од хидропластични црева.

- Сошани нема водовод.

- Турје ги зафаќа водите од изворот “Добра вода”, со 3,1 l/s на надморска висина од 1240 m и резервоарски простор со зафатнина од 100 m³ на 1200 m надморска висина. На водоводот се приклучени 45 домаќинства, изграден од хидропластични црева

- Црвена вода нема водовод.

- Волино се водоснабдува од регионалниот водоснабдителен систем кој ги зафаќа водите од изворот “Белица”, струшко и со кој стопанисува МЈП “Проаква” Охрид. На водоводната мрежа се приклучени 200 домаќинства, водоводот е 100% изграден од ПВЦ цевки. Квалитетот на водата е добар и постојано се следи.

- Горенци се водоснабдува од Регионалниот водоснабдителен систем со извор и пумпна станица во местноста “Св Еразмо”, со зафатнина на вода од 18 l/s и резерварски простор од 80 m³ зафатнина. На водоводот се приклучени 94 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки и има постојана контрола на квалитетот на водата.

- Климештани се снабдува со вода од изворот “Дивја вода”, со издашност од 0,5 l/s и зафатнина на резервоарскиот простор од 60 m³ на надморска висина од 800 m. На водоводот се приклучени 26 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки и има постојана контрола на квалитетот на водата.

- Требеништа се снабдува со вода од изворот “Стара чешма”, со издашност од 3 l/s и резерварски простор од 300 m³. На водоводот се приклучени 240 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата. Дополнително, населеното место е приклучено на регионалниот водоснабдителен систем, со извор во локалитетот Св. Еразмо.

- Оровник се снабдува со вода од изворот “Тројани”, со издашност од 2 l/s и резервоарски простор од 180 m³. На водоводот се приклучени 156 домаќинства, изграден од железни цевки, со постојана контрола на квалитетот на водата. Дополнително, особено во летниот период населеното место се водоснабдува и од регионалниот водоснабдителен систем со извор во Св.Еразмо.

- Белчишта се снабдува со вода од изворот “Кременатец”, со пумпна станица со издашност од 5 l/s и резервоарски простор од 120 m³. На водоводот се приклучени 167 домаќинства, изграден од ПВЦ цевки со постојана контрола на квалитетот на водата

- Здравствената исправност на водата за пиење на водоснабдителните системи во општината се контролира од страна на Заводот за здравствена заштита - Охрид, согласно Правилникот за безбедност и здравствена исправност на водата за пиење.

Карта A2110805

ТРЕТМАН НА ОТПАД

Правилното управување со отпадот според општоприфатените светски норми ќе го намали влијанието на отпадот врз почвата (преку неконтролирано исфрлање на отпадот), подземните води (директно загадени со тек на време од неконтролираното исфрлање на отпадот) и воздухот (преку горење на отпадот на отворен простор). Како и во поголемиот дел од општините во државата, така и во општина Дебрца управувањето со комуналниот отпад се сведува на негово собирање и транспортирање на одредена локална депонија.

Собирањето на отпадот го врши ЈП за комунална дејност Дебрца. Годишно во општина Дебрца се генерира 1468,8 тони отпад, од кои 1321.92 тони (90.2%) е комунален и друг неопасен отпад, 117.5 (8%) тони инертен отпад, 8.81 тони (0.6%) отпад од електрични уреди и 20.56 (1.4%) тони отпад од искористени возила. Од вкупно 30 населени места, собирањето се врши во 21 едно населено место, односно 60% од населените места. Сегашниот начин на управување со комуналниот отпад на подрачјето на општина Дебрца е под потребното ниво. Во примена се само постапки на собирање, транспортирање и депонирање на комуналниот цврст отпад, а недостасуваат постапки за намалување и избегнување на изворот на создавање на отпадот, примарна селекција - граѓаните, секундарна селекција - ЈКП. Вкупното количество на создаден отпад за 2000 год. изнесува 997,80 t годишно. За 2001 год. 1146,45 t годишно, за 2002 год - 1286,50 t, за 2003 год. 1292,90 t и за 2004 1731 t. До 2005 година отпадот во поранешната општина Мешеишта го собираще локалното јавно претпријатие кое со формирањето на општина Дебрца престана да постои.

Постојат две депонии од времен карактер: депонија за Белчишта, Лешани, Велмеј и Злести која опфаќа површина од 1800 m² на која што се депонира комунален и инертен отпад во количина од 1379, 93 kg дневно, Депонија за селата Мешеишта, Оровник, Требеништа и Волино која опфаќа површина од 1600 m² на која се депонира комунален и инертен отпад во количина од 1066,72 kg/ден. Во општината постојат седум т.н. ѓубришта/диви депонии во кои се одлага отпадот и тоа во: с. Годивје, с.Ново Село, с.Оздолени, с.Оровник, с.Мешеишта, с.Волино, с.Требеништа и с.Горенци, кои зафаќаат површина од 2100 m². Во овие ѓубришта е депониран комунален и инертен отпад во вкупна количина од 575.77 t отпад.

На територијата на општината постојат одреден број на мали дивни ѓубришта претежно со инертен отпад кои ја девастираат околината. Поради неконтролираното исфрлање на инертниот отпад во дел од речните корита, доаѓа до намалување на профилот на речните корита.

Во општина Дебрца не постои организиран систем за собирање на секундарни сировини и нивно преработување.

Согласно Студијата за оцена на влијание врз животната средина „Подготовка на потребни документи за воспоставување на интегриран и

финансиски самоодржлив систем за управување со отпад во Пелагониски, Југозападен, Вардарски и Скопски регион” (2017 г.) (EuropeAid/136347/IH/SER/MK) која е изработна од страна на ENVIROPLAN S.A. Студија за оцена на влијание врз животната средина – Југозападен регион Поглавје 6, Местото G2 се наоѓа во Општина Дебрца и истото беше оценето како најдобра можна опција за изградба и функционирање на централната постројка за управување со отпад во Југозападниот регион. Местото се наоѓа североисточно од Лактиње, на растојание од околу 1 km; југозападно од Годивје, на растојание од околу 1,3 km; југоисточно од Врбјани на растојание од околу 2,4 km и северозападно од Арбиново, на растојание од околу 2,5 km; Горенаведените растојанија се однесуваат на приближна права линија/директно растојание и од границите на населените места. Заради несогласување на месното население и локалната самоуправа за избраната локација, изградбата на регионалната депонија е одложена на неодредено време.

ШУМСКО ЗЕМЈИШТЕ

Подрачјето на општината според своите релјефни карактеристики опфаќа значаен дел на шумовити терени. На територијата на општината на шуми отпаѓа 50.45%.

Шумскиот фонд според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми”, подружница Галичица, Охрид, е составен од горска букова шума која се протега на 5229,88 ha, потоа подгорска букова шума (92451,85 ha), букова шума (1157 ha), даб горун (11925,85 ha), даб плоскач и цер (3242,82 ha), *Quercus ostryctum* (42 ha), *Quercus carpinetum orientalis* (607,5 ha) и бор (28,4 ha) и на просторот на општината претставува мошне значаен еколошки и стопански ресурс. Околу 90% од шумите се во државна сопственост. Согласно урбанистичките планови во однос на шумарството се констатира да се стави посебен акцент на пошумувањето на голетите, подобрување на видот и составот на шумите, односно збогатување и зголемување на шумскиот фонд во целост, што од друга страна ќе придонесе за подобрување на микро климата и амбиеталното пејсажно оплеменување на регионот. Површината на новонаседени Шуми според податоците на Јавното претпријатие “Македонски шуми” за 2004 година изнесува 60 хектари и тоа 68 000 стебла дуглазија и 2000 стебла ела. Во периодот од 1999 година до 2003 година вкупно се засадени 184000 стебла дуглазија и 99000 стебла ела на вкупна површина од 300,2 ha. Во 2008 година, во рамките на акцијата “Ден на дрвото” беа засадени 42.000 стебла ела, дуглазија и кедар на локациите кај село Требеништа и на Славеј планина.

Во атарот на поранешната општина Мешеишта, поточно во село Требеништа, во местото викано Алистрати, во К.О Требеништа постои групација на питоми костенови дрва (*Castanea sativa*) кои се единствен

природен резерват на оваа територија кој треба да се сочува, со површина од 15 хектари.

РУДНИ БОГАТСТВА

Рудните резерви на подрачјето на општината се малку истражени. Регистрирани се наоѓалишта и резерви на неметални минерални ресурси на два локалитета и тоа: глина во село Арбиново и травертин кај село Велмеј. Моментално се експлоатира само травертинот и тоа во 2004 година вкупно се ископани 1620 тони травертин и во однос на 1999 година (648 тони) постои зголемување од два и пол пати. Регистрирано е и присуство на тресет, северно од селото Белчишта, на површина од 15 ha, мермеризирани банковити и плочести варовници (Слатино и Мраморец). Од металните руди регистрирани се појавите на бакарни руди во близина на с. Брежани, бокситни руди кај с. Слиново и хематитни руди.

ПРИРОДНО НАСЛЕДСТВО

Во Секторската студија за природно наследство, изработена во рамките на Просторниот план на Република Македонија до 2020 година, на територијата на општина Дебрца е евидентирано следното природно наследство:

- Белчишко Блато,
- Пештера Јаорец, атар на с. Велмеј (предлог за Споменик на природата)
- Песочанска река (Песочанка),

БЕЛИЧИШКО БЛАТО

Според Стратегијата за биодиверзитет и акционен план на Република Македонија од 2004 год., предвидено е прогласување на Белчишкото Блато за заштитено подрачје и истата мерка е класифицирана во приоритетите од првостепено значење.

Блатото се наоѓа во подножјето на планината Габер, помеѓу селата Ново Село и Белчишта, на надморска висина од 750 m со површина од 137 ha. Блатото се снабдува со вода од изворите, а се формирани и мочуришни езерца наречени Сини Вирој. Најзначајните вредности на локалитетот се од фаунистички тип и се одликуваат како по разновидноста така и по абундантноста на поедините фаунистички таксони. Според Црвената Книга на Европски вертебрати издадена од Советот на Европа во 1988 година, во категоријата на видови од посебно значење за Европа а присутни на овој локалитет се: *Rhinolophus blasii*, *Miniopterus schreibersii*, *Lutra lutra*, *Vormela*

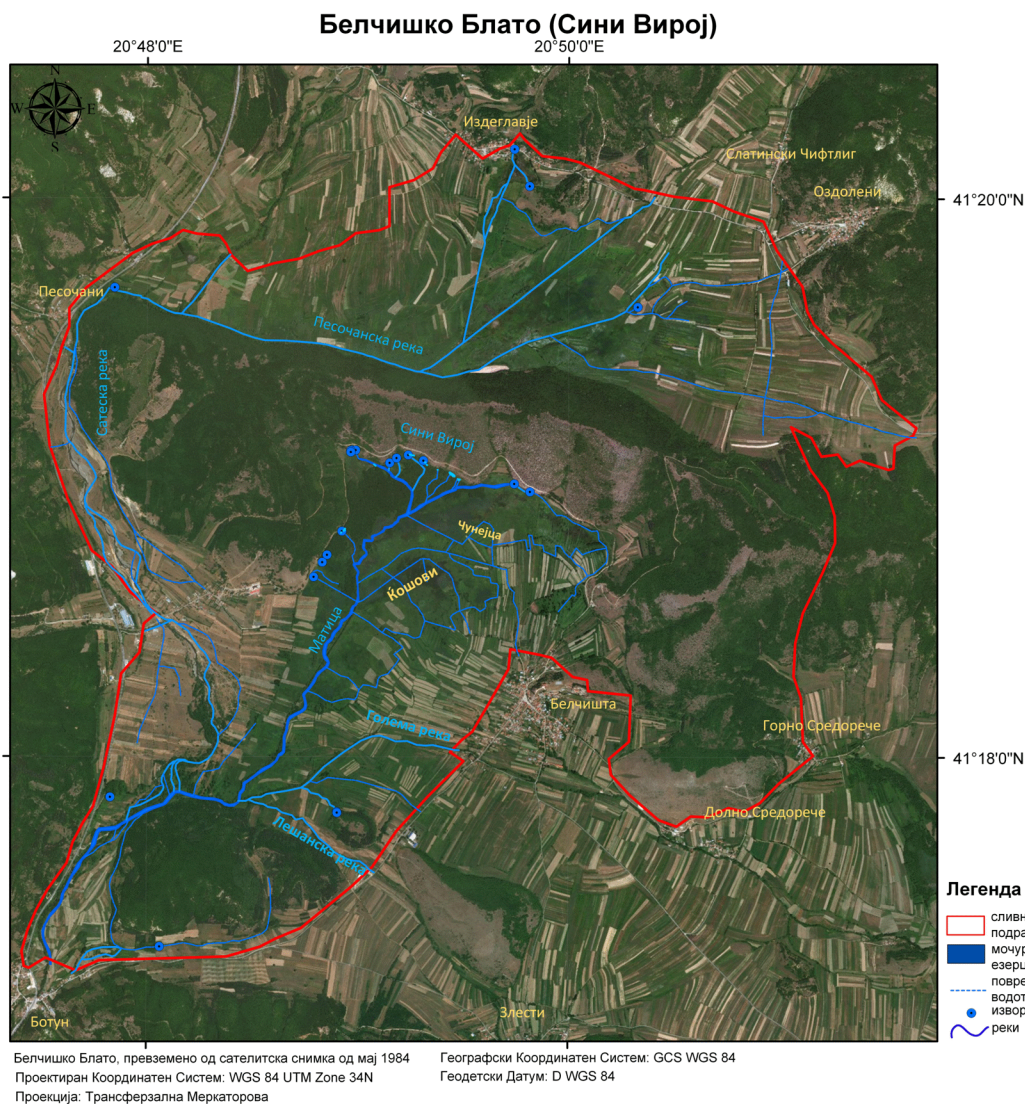
peregrina, *Myoxus glis*, *Botaurus stellaris*, *Ixiobrychus minutus*, *Nyctocorax nythocorax*, *Botaurus stellaris*, *Ixiobrychys minutus*, *Ardeola ralloides*, *Ardea purpurea*, *Plegadis falcinellus*, *Elaphe longissima* и други. Видот *Rhinolophys euriale*, се третира како глобално значаен вид и сместен е во категоријата Vulnerable (VU).

Панорама на западниот дел од Белчишко Блато, септември 2018 г.

Според Бернската Конвенција од листата на Анекс II, која ги третира строго заштитените животински видови, на територијата на Белчишко Блато присутни се повеќе претставители од следните класи: - цицачи од фамилиите: *Coriidae*, *Talpidae*, *Canidae*, *Gelidae* - Птици од фамилиите: *Podicipedidae*, *Ardeidae*, *Anatidae*, *Rallidae*, *Scolopacidae*, *Alcedinidae*, *Muscicapidae* и др. - Рептилии од фамилиите: *Testudinidae*, *Emydidae*, *Lacertidae*, *Colubridae* - Амфибии од фамилиите: *Salamandridae*, *Discoglossidae*, *Buфонidae*, *Ranidae*.

Подрачјето на Белчишко Блато може да има повеќе намени: рекреативна, научно-истражувачка, студиско-воспитна, еколошка и други. Локалитетот се уште е во зачувана изворна состојба, меѓутоа веќе е присутно антропогено влијание, во поглед на екстензивно мелиоративни зафати со цел пресушување на блатото. Потребно е да се стопираат мелиоративните активности.

Карта на сливно подрачје на Белчишко Блато (Д-р Гордана Каплан, јуни 2019 г.

Локалитетот Белчишко Блато претставува дел од ЕМЕРАЛД мрежата, која претставува мрежа на подрачја од посебен интерес за зачувување, а се воспоставува на територијата на земји потписнички на Бернската конвенција за зачувување на дивниот свет и нивните природни живеалишта (РМ е потписник од 1997 година). Локалитетот Белчишко Блато претставува едно од 35-те идентификувани подрачја од интерес за зачувување на територијата на Р Македонија. Вкупната површина која ја опфаќа оваа мрежа е 752.223 ha или 29% од вкупната територија на Р Македонија.

Сино дувло - најголемото мочуришно езерце

Белчишкото Блато во модерната историја претрпело релативно мал притисок од страна на човекот, за разлика од другите големи блатата во Македонија, кои биле делумно или целосно исушени или изменети на друг начин поради контрола на маларија, како и за зголемување на земјоделското производство.

Во рамките на Белчишко Блато, доминантен тип на живеалишта (по EUNIS класификацијата) кои опфаќаат околу 55% од површината на Блатото се: евловите шуми (Mediterranean swamp alder woods), живеалиштата со кисела трева – *Cyperus longus* (Common galingale beds) и живеалиштата со мали појаси од трска во течечки води (Small reed beds of fast-flowing waters). Субмедитеранските хумидни ливади се живеалишта застапени со околу 35% од вкупната површина на локалитетот. Разновидноста на живеалиштата во ваквите екосистеми произлегува од водниот градиент во подлогата (од чисто водни живеалишта до релативно суви тревести живеалишта). Прегледот на живеалиштата што се среќаваат во Белчишко Блато е даден според најопштата европска база на живеалишта EUNIS.

Во поглед на флористичкото богатство, Белчишко Блато е значаен локалитет на национално ниво поради богатата блатна вегетација и добро сочуваните шуми од црна евла. На овој локалитет се развива еден вид од Глобалната Црвена Листа на IUCN - *Malus florentina*. Покрај овој, има и други видови растенија чија распространетост е строго ограничена во другите делови на Македонија, како што се следните: *Catabrosa aquatica*, *Salvia*

tenorii, *Carex echinata*, *Lemna trisulca*, *Ranunculus trichophyllus*, *Scutellaria galericulata*, *Hypericum tetrapterum* и други. Белчишко Блато се одликува и со добро сочувана блатна вегетација, во која доминантно присутни се *Sparganium ramosum*, *Typha latifolia*, *Alisma plantago-aquatica*, како и многу реткиот вид *Catabrosa aquatica*. Во близина на мочуриштето, кај Ново Село, се наоѓа единственото наоѓалиште на видот *Salvia bertolonii* на територијата од државата.

Во поглед на фауната на цицачи, Белчишко Блато претставува значаен локалитет, пред сè поради присуството на неколку значајни и глобално засегнати видови. Пронајдени се 4 до 5 вида цицачи кои се нови за подрачјето, и тоа видовите лилјаци: *Rhinolophus ferrumequinum*, *Pipistrellus kuhlii*, *Pipistrellus pygmaeus*, *Myotis myotis/Myotis blythii*. Вкупниот број на регистрирани видови птици за Белчишкото Блато изнесува 50, од кои 49 се присутни во поновиот период (1999-2015)

Најзначајно живеалиште во Белчишко Блато секако претставува еловата шума. Ваквиот тип живеалиште е приоритетен за заштита според Директива на Советот 92/43/ЕЕС за зачувување на природните живеалишта и дивата флора и фауна“ **91Е0 * Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae).**

Врз основа на извршената валоризација од разни проекти, Белчишко Блато претставува значајно наоѓалиште и живеалиште за повеќе видови цицачи кои се од посебен интерес за зачувување на национално и меѓународно ниво, со што потврдува потребата за заштита на ова подрачје. Меѓутоа, она што недостасува и што треба во најбрзо време да се преземе е да се спроведат пообемни истражувања и мониторинг на значајните видови цицачи за утврдување на статусот на нивните популации (големина, популационен тренд), искористувањето на просторот од одредени видови, итн. Ова особено се однесува за лилјациите, видрата и шарениот твор.

Белчишкото Блато обезбедува значајни директни и индиректни придобивки за луѓето и живиот свет, преку на пример: снабдувањето со вода, кружење на водата и нутриентите, природни ресурси, риболовот, одвивање на земјоделски и сточарски активности, можности за рекреација и туризам, место за истражување, набљудување на птици и сл. Можноста Блатото да се претвори во место каде би доаѓале посетители или набљудувачи на птици е високо потенцијална опција за добивање финансиски средства за општина Дебрца (од наплатени влезници) и подобрување на социјалната клима во Општината заради вработување на лица кои би биле водичи на групите посетители, како и можни остварени ноќевања.

ЕВРОПСКИ ЗЕЛЕН ПОЈАС

Вклучувањето на Република Македонија во иницијативата "Европски зелен појас" е од особено значење не само за заштита на природните вредности, туку и за прекугранична соработка на полето на заштитата на природата и одржливиот економски развој во одредени региони.

Преку европското копно, од Баренцовото до Црното и до Јонското Море, Европскиот зелен појас како мрежа од заштитени подрачја се протега низ 23 европски земји, и претставува глобален симбол за прекугранична соработка за заштита на непроценливата природа и за промоција на одржливиот развој. Европскиот зелен појас е мрежа која поврзува простори со исклучителни природни вредности по должината на границите на некогашната "железна завеса". Овој зелен појас минува и по границите на нашата земја, Република Македонија, и отвора можност за изработка на проекти кои промовираат ефикасна заштита на биодиверзитетот и одржлива употреба на природните ресурси.

ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ ЗА ЗАШТИТА НА БЛАТОТО

Областа во и околу Белчишкото блато со нивните исклучителни природни, културни и истописки вредности претставуваат значаен потенцијал за одржлив еко развој на регионот. Белчишкото блато е од големо значење за локалното население и токму затоа е голема и обврската за нивно зачувување за идните генерации.

Белчишко Блато, за разлика од останатите блата во Македонија, сè уште постои во својата изворна форма. Меѓутоа, во последно време се поголем е антропогениот притисок врз Блатото.

Идентификуваните закани во иднина за блатото може да бидат: деградација и фрагментација на живеалиштата, напуштање на традиционалните начини на земјоделско производство, конверзија на земјиштето, нелегален риболов и криволовство, нарушување и намалување на популациите, изумирање на видови, нарушувања во биценозите и нарушување на рамнотежата и структурата на екосистемите. Заканите се претежно поврзани со човечки активности кои се тесно поврзани со ниската свест за вредноста на биолошката разновидност на Блатото.

Значаен прв чекор за заштита и управување со блатото е донесување од страна на Советот на општина Дебарца во 2018 "План за заштита на блатото".

Во овој момент е најважна изработка на студија за валоризација на природните вредности на Блатото која ќе ги дефинира вредностите како и границите во кои ќе се одржуваат природните живеалишта и ќе се процени моменталната состојба со биодиверзитет на Блатото, со што би се отпочнала правната процедура согласно Закон за природа за прогласување на подрачјето.

Освен воспоставување на заштитено подрачје, исто така се препорачува и изработка на акциски планови за заштита на одредени значајни видови. Во подрачјето има присуство на видови кои што се значајни не само на национално, туку и на меѓународно ниво. Со нивна заштита и ефективно спроведување на пропишаните мерки со изработените акциски планови не се заштитува само еден вид, туку и целото негово живеалиште, а преку тоа и други видови.

Со тоа би се дало значаен придонес во заштитата и зачувувањето на Блатото, со активно вклучување на локалното население и другите засегнати групи во процесот на заштита.

Секако од страна на МЖСПП планирано е ова локација да биде идентификувана како идно НАТУРА 2000 подрачје се тоа ќе се стекне со право на заштита од многу повисок ранг.

Исто така изработка на апликација за впишување на блатото во листата на Рамсар подрачја е од особено значења за заштита и промоција на блатото

РЕЗУЛТАТИ ОД ОБРАБОТКА НА ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЈАВНО МИСЛЕЊЕ ОД ЛОКАЛНО НАСЕЛЕНИЕ

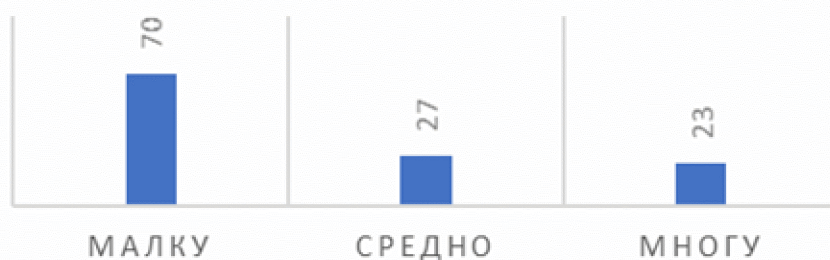
Вкупно испитаници: 100

Полова структура: машки пол = 87 испитаници; женски пол = 33 испитаници

Возраст: 15-25 години = 39 испитаници; 25-45 години = 58 испитаници; над 45 години = 23 испитаници;

Место на живеење: општина Дебрца

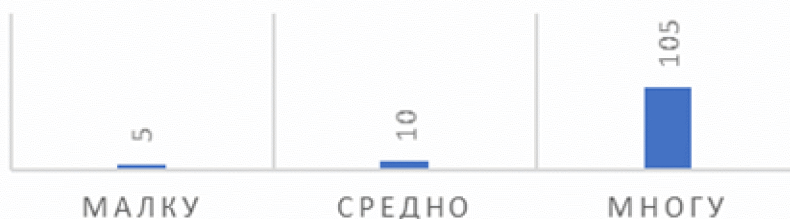
**1. ДАЛИ БЕЛЧИШКО БЛАТО ВО
МИНАТОТО БИЛО ИСКОРИСТУВАНО
ЗА РИБОЛОВ, НАВОДНУВАЊЕ ИЛИ
ТУРИЗАМ?**

**2. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА СЕГА
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО
ПРИДОНЕСУВА ПОЗИТВНО ВРЗ
ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ НА
ОПШТИНАТА?**

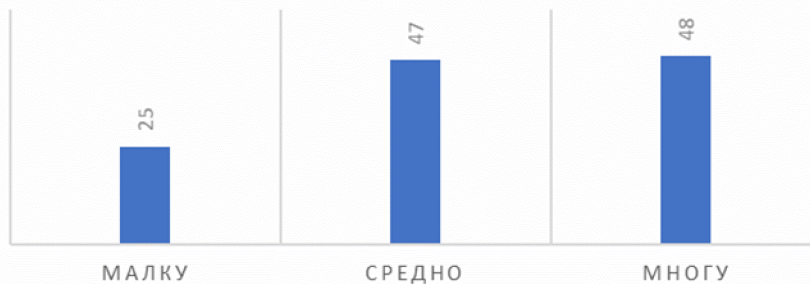
**3. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО
МОЖЕ ДА ПРИДОНЕСЕ ВРЗ
ПРОМОЦИЈА НА ЕКО-ТУРИЗМОТ ВО
ОПШТИНАТА?**

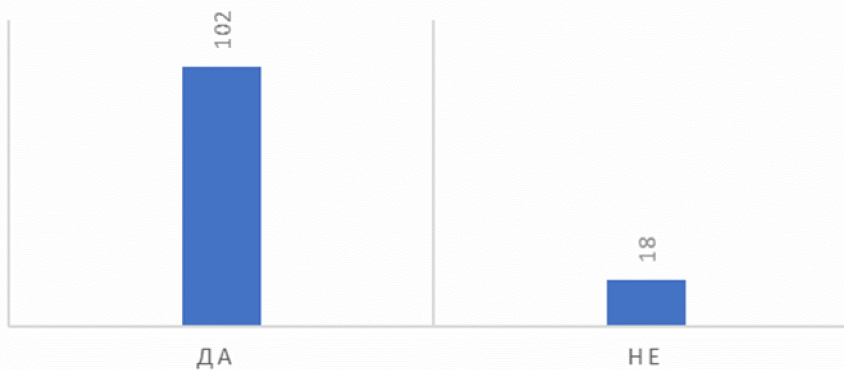
**4. КОЛКУ ЧЕСТО ГО ПОСЕТУВАТЕ
(ИМАТЕ ПРОШЕТКА) ОКОЛУ
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО
?**

**5. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ИМА ЗГОЛЕМЕН БРОЈ НА
ТУРИСТИ КОЈ ГО ПОСЕТУВААТ ПОДРАЧЈЕТО НА
БЕЛЧИШКО БЛАТО ВО ПОЕЛСДНАТА ГОДИНА?**

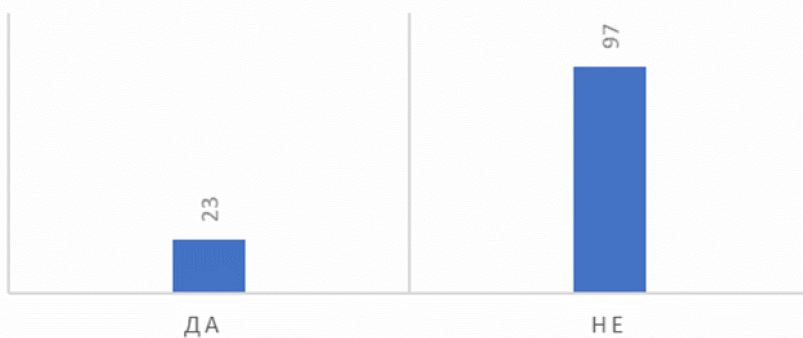
**6. ДАЛИ ТРЕБА ДА УШТЕ ДА СЕ ИНВЕСТИРА ВО
ЕКО-ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ПРОМОЦИЈА НА
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

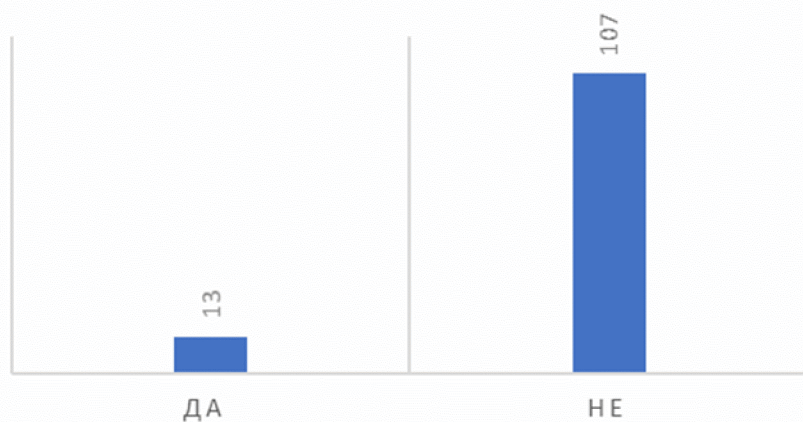
**7. ДАЛИ ОТВОРАЊЕ ИНФО ЦЕНТАР ЌЕ
ПРИДОНЕСЕ ЗА ПОГОЛЕМА ЗАШТИТА И
ПРОМОЦИЈА НА ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО
БЛАТО ?**

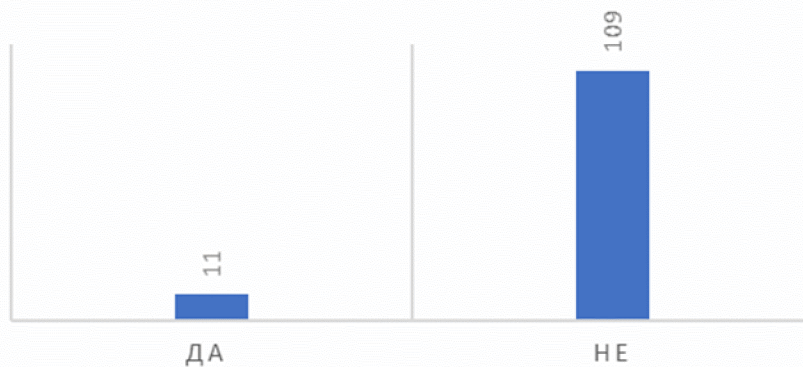
**8. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ИМА НЕЛЕГАЛЕН
РИБОЛОВ ИЛИ КРИВОЛОВСТВОТО ВО
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО ?**

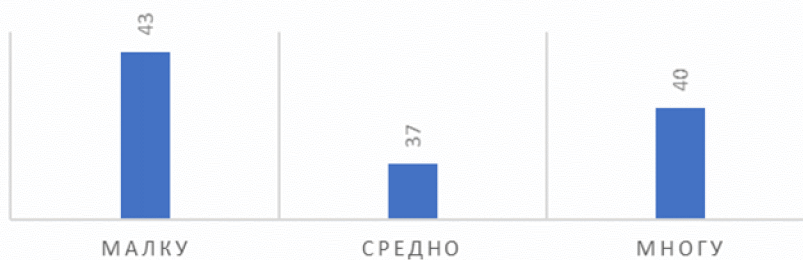
**9. ДАЛИ ЗНЕТЕ КОЈ ВИДОВИ РИБИ
ЖИВЕАТ ВО БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

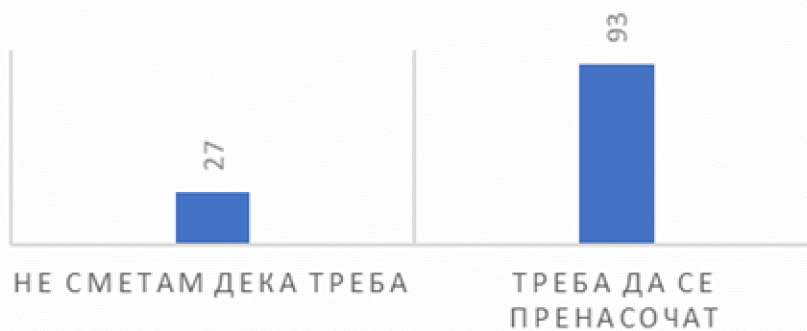
**10. ДАЛИ ЗНЕТЕ КОЈ ВИДОВИ ПТИЦИ
ЖИВЕАТ ВО ОКОЛИНА НА БЕЛЧИШКО
БЛАТО?**

**11. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ИМА
НЕКОНТРОЛИРАНА УПОТРЕБА НА ПЕСТИЦИДИ И
ДРУГИ ХЕМИСКИ СРЕДСТВА ВО
ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО ВО ОКОЛИНА НА ПОДРАЧЈЕТО
НА БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

**12. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ТРЕБА ДА СЕ
ПРЕНАСОЧИ ВОДАТА ОД БЕЛЧИШКО
БЛАТО ЗА НАВОДУВАЊЕ НА
ЗАМЈОДЕЛСКИТЕ ПОВРШИНИ?**

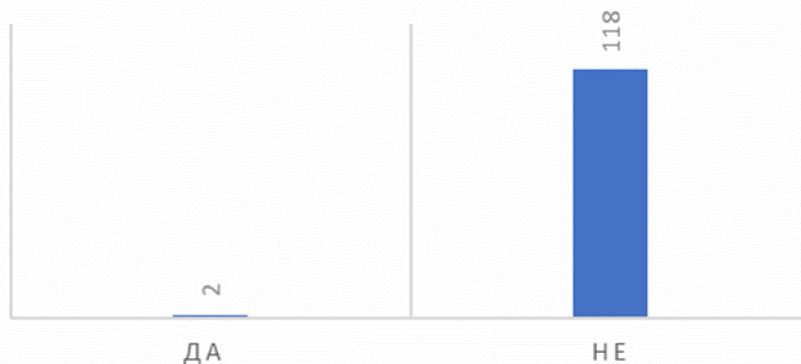
**13. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ТРЕБА ДА ИМА
ИНТЕНЗИВНА ЕДУКАЦИЈА И
ПОДИГНУВАЊЕ НА ЈАВНАТА СВЕСТ КАЈ
ЛУЃЕТО ЗА ЗАШТИТА НА ПОДРАЧЈЕТО НА
БЕЛЧИШКО БЛАТО ?**

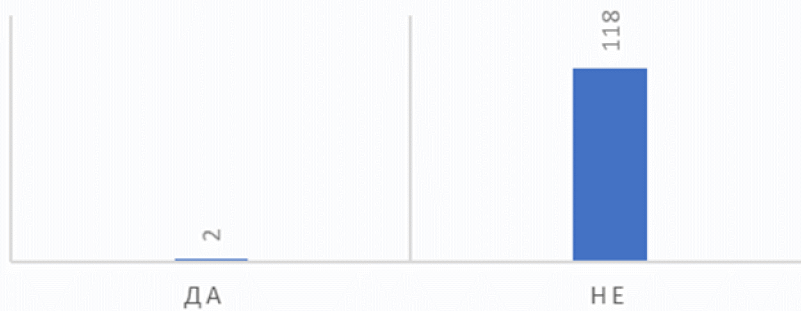
**14. ДАЛИ СТЕ ЗАБЕЛЕЖАЛЕ ДА ИМА
КОМУНАЛЕН ИЛИ ПАК ДРУГ ВИД НА ОТПАД
(ГРАДЕЖЕН ШУТ, ЕЛЕКТРОНСКИ ИЛИ
ЖИВОТИНСКИ ОТПАД) ОКОЛУ ПОДРАЧЈЕТО НА
БЕЛЧИШКО БЛАТО**

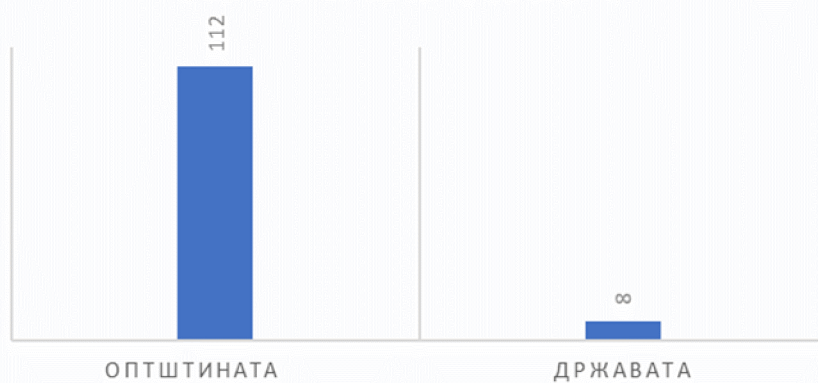
**15. ДАЛИ Е ЗАШТИТЕНО СО ЗАКОН
ПОДРАЧЈЕТО НА БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

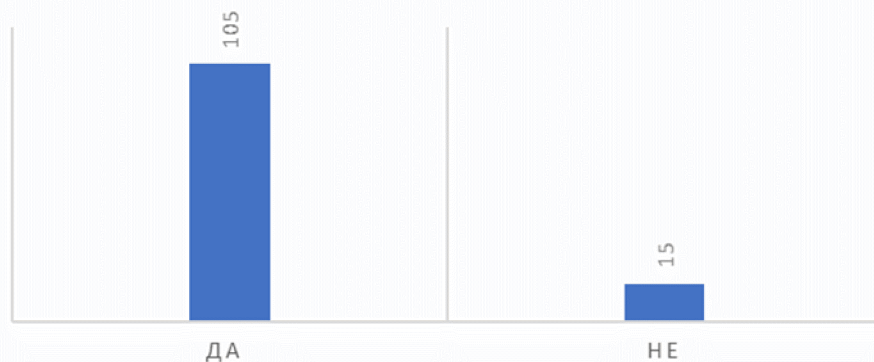
**16. ДАЛИ ЗНАЕТЕ ДЕКА БЕЛЧИШКО БЛАТО
Е ОД ЕУ ЗНАЧЕЊЕ, ОДНОСНО ЌЕ БИДЕ
ПРОГЛАСЕНО ЗА ИДНО НАТУРА 2000
ПОДАЧЈЕ?**

**17. КОЈ БИ ТРЕБАЛО ДА БИДЕ ОДГОВОРЕН ЗА
ЗАШТИТА НА БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

**18. ДАЛИ СМЕТАТЕ ДЕКА ТРЕБА ДА СЕ НАПЛАЌА
ВЛЕЗНИЦА ЗА ТУРИСТИ ЗА РАЗГЛЕДУВАЊЕ НА
БЕЛЧИШКО БЛАТО?**

ЗАКЛУЧОЦИ:

Од спроведената анализа можеме да заклучиме дека земјоделските активности се дел од секојдневието за голем дел од жителите на општина Дебрца и за најголем процент од испитаниците тоа претставува основна економска дејност. Воедно, со земјоделство се занимават и голем дел од пензионираниите лица. Главно се произведува за домашна употреба заради високите трошоци на производството и големата конкуренција на пазарот, меѓутоа жителите на Дебрца се горди на своите компири, мед и млечни производи, произведени во чиста средина на традиционален начин и се надеваат на подобар пласман во иднина.

Како интересен потенцијал се издвојува можноста за сертификација на земјоделски и споредни шумски производи од регионот, со што би се придонело за создавање на препознатлив белег за регионот и негова поширока афирмација.

Искористувањето на одржлив начин на водните потенцијали претставуваат значаен приоритет за локалната самоуправа

Населението на Дебарца, локалните самоуправи и невладиниот сектор сметаат дека регионот располага со моментално недоволно искористен потенцијал за развој на еко туризмот. Идејата за Зелен појас поддржува социоекономски развој преку зајакнување на врската помеѓу човекот и природата, промоција на природното и културното наследство и поддршка на локални иницијативи за производство на здрава храна и одржлив туризам. Потребно е зајакнување на капацитетите за искористување на ЕУ фондовите и проектите за прекуграничната соработка.

Според современите сфаќања, заштитеното подрачје не забранува и не исклучува искористување на природните ресурси, како што се собирање шумски и споредни шумски производи, традиционално сточарење, и развој на екотуризам. Режимот на заштитеното подрачје само го регулира начинот

на искористување на природните ресурси кои треба да бидат достапни во подолг временски период. Заштитените подрачја се во функција на населението кое живее и зависи од истите и токму затоа една од улогите на заштитените подрачја е добивка на локалното население.

Постоечките програми за поддршка на земјоделството полека но сигурно го надминува традиционалното и водат кон интензивирање на земјоделското производство. Поголема поддршка треба да се насочи за поттикнување на земјоделците да се преориентираат кон органско производство како и воведување на агроколошките мерки. Со оглед на тоа дека овој регион е еден од регионите во Македонија со повисока стапка на сиромаштија, потребно е засилување на стимулирањето на земјоделците од овој крај преку зголемување на субвенциите. Со ова, ќе се намали и загадувањето од агрохемиските средства и депопулацијата на селата, а истовремено ќе се зачуваат и автохтоните сорти растенија и раси домашни животни како и некои карактеристични предели.

Едукацијата може значително да ја подобри состојбата со биолошката разновидност во подрачјето. Таа може да се одвива на неколку нивоа: јавни службеници (оние кои учествуваат во креирање на политики за развој на економските активности пред сè од областа на земјоделството и шумарството, и оние кои ја контролираат состојбата со животната средина и земјоделството), земјоделци, локално население и најмладата популација. Предлагаме започнување на една едукативна кампања за потемелно запознавање на земјоделците од регионот Охрид како да ја искористат финансиската помош (ИПАРД програма, национална програма итн) за отпочнување на органско производство кое не вклучува употреба на пестициди. Долгорочно гледано, овие механизми можат позитивно да влијаат за зачувување на биолошката разновидност во овие котлини.

Промените и негативните влијанија врз пределите и одредени живеалишта и видови како резултат на човечките активности можат да се ублажат со прогласување на нови заштитени подрачја во регионот. Особено внимание треба да се обрне на загрозените и ретки компоненти од биолошката разновидност (според различни меѓународни договори и европското законодавство) при што тие видови и живеалишта треба да бидат приоритетни во преземање на мерки за нивна заштита. Освен воспоставување на заштитено подрачје Белчишко Блато, исто така се препорачува и изработка на акциски планови за заштита на одредени значајни видови. Во подрачјето има присуство на видови кои што се значајни не само на национално, туку и на меѓународно ниво. Со нивна заштита и ефективно спроведување на пропишаните мерки со изработените акциски планови не се заштитува само еден вид, туку и целото негово живеалиште, а преку тоа и други видови. Цицачите и птиците се особено поволни за ваквиот вид на спроведување заштита, затоа што обично се јавуваат како ранливи или загрозени видови.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за заштита на природата
2. Закон за ловството
3. Листи за утврдување на строго заштитени и заштитени диви видови
4. Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни (Бонска Конвенција)
5. Конвенција за заштита на дивиот растителен и животински свет и природните живеалишта во Европа (Бернска Конвенција)
6. Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици (Рамсар)
7. Директива на Советот 92/43/ЕЕС за зачувување на природните живеалишта и дивата флора и фауна (Директива за живеалишта),
8. Директива 2009/147/ЕС на Европскиот Парламент и Советот за зачувување на дивите птици (Директива за птици).
9. Студија за биолошката разновидност на Белчишко блато, завршен извештај - Деконс-ЕМА 2015 г.
10. Прелиминарни истражувања на Белчишкото Блато (Сини Вирој) д-р Трајче Талевски, д-р Марина Талевска, Хидробиолошки Институт Охрид,
11. Национална стратегија за биолошка разновидност на (2018-2023)
12. Национална стратегија за заштита на природата на Р. Македонија (2017-2027)
13. ЛЕАП за општина Дебрца
14. Локален економски развој на општина Дебрца
15. План за зачувување на Белчишко блато (Сини Вирој), 2017 г.
16. . Климата во Македонија; Ангел Лазаревски, 1993
17. Метеорологија и климатологија; д-р Михаило Зиков, 2000 г.

18. . Попис на земјоделството, 2007; Државен завод за статистика
19. 15. Попис на населението, Домаќинствата и становите во Република Македонија, 2002 г.; Државен завод за статистика, 2005 г.
20. Просторен план на Република Македонија 2002 – 2020 г.
21. Просторен план на Република Македонија (усвоен во 2004 година)
22. Студија за состојбата со биолошката разновидност во Република Македонија; МЖСПП, 2004
23. 21. Тектоника на Македонија; д-р Милан Арсовски, 1997
24. WWW.METEO.COM.MK
25. WWW.MOEPP.GOV.MK